

KULTÚRA

ROČNÍK XIX. – č. 20

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

30. NOVEMBRA 2016

Vydáva FACTUM BONUM, s. r. o. • Šéfredaktor TEODOR KRIŽKA • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava • mobil: 0911 286 452 • e-mail: kultura@orangemail.sk • Cena 1,50 €

Kresba ornamentalistu Štefana Leonarda Kostelničáka

Dnes sme svedkami mimoriadne silného a rafinovaného náporu síl Zla na morálne hodnoty. Porovnávať jeho intenzitu možno aspoň s obdobím 50. rokov, obdobím vrcholiaceho československého stalinizmu. Hovorcami spomenutých síl Zla sú predovšetkým médiá, ale veľmi rýchlo sa učia – či prispôsobujú – aj tzv. politické elity. Vládne mimoriadne silná atmosféra strachu. Ten, kto je v sociálnom rebríčku hore, sa bojí hovoriť – ba už i počúvať pravdu – preto, aby nespadol nižšie. Ten, kto je v sociálnom rebríčku najnižšie, sa pravdu bojí vyjadriť z obavy, že existenčne neprežije. Najrafinovanejšie, najzákernejšie a najmohutnejšie útoky nenávisť a lži sú vedené proti krátkemu obdobiu slovenskej štátnosti rokov 1939 – 1945. Vedia prečo.

Toto krátke historické obdobie má totiž pre Slovákov mimoriadny

význam. V čase, keď iné štáty zanikali, keď sa svet otriasal pod náporom diktátorov, Slováci získali vlastný štát a všetko, čo s tým súvisí. Dostali sa do riadiacich funkcií. V predchádzajúcich štátnych režimoch, či už v ČSR alebo v zmaďarizovanom Uhorsku, im to nebolo umožnené. Bola to nezaplatiteľná historická skúsenosť. Prebrali zodpovednosť za vlastný osud. A naplnili hlinkovské heslo „Slovensko Slovákom!“

Aj na bojiskách Slováci ukázali, že nie sú o nič horšími vojakmi než príslušníci iných armád. A nielen to. V krutom období si zachovali pomerne čistý štít. V rokoch najkr-

vavejšej vojny svetových dejín, keď na východnom fronte hynuli milióny ľudí, slovenskí muži dokázali,

MARTIN LACKO

že ľudský život a dôstojnosť človeka vedia nielen rešpektovať, ale aj aktívne chrániť. V porovnaní s postojmi a výčinmi, akých sa dopúšťali nemecké či maďarské vojská, bolo priam misiou ľudskosti. Slováci sa s obyvateľstvom ZSSR mimoriadne zblížili a pamäť na našich vojakov prežila v tejto krajine podnes. Je o tom množstvo dôkazov.

Slovenská republika bola však štátom nesamozrejým. Nemala

historickú tradíciu, ani podporu a priazeň susedov či svetových mocností. Od prvého dňa svojho vzniku nad ňou visel povestný Damoklov meč. Najväčší záujem na jej neexistencii mali maďarská a česká politika. Súperili o to, ktorá z nich bude Slovensko ovládať. Úspešnejším sa nakoniec ukázali Česi. Špecifikom obdobia druhej svetovej vojny bolo tak i štátoprávne rozčesnutie na dva protichodné, vzájomne nezlučiteľné politické útvary – Slovenskú republiku a postupne sa obnovujúcu Československú republiku. Každý z týchto útvarov – a politických reprezentácií – mal aj vlastné

ozbrojené sily. Jednotky Slovenskej republiky existovali a bojovali pod slovenskou vlajkou, s cieľom zachovania slovenskej štátnosti. Zahraničné jednotky pod československou vlajkou, s českými veliteľmi a s cieľom návratu zvrchovanosti československého štátu nad Slovenskom.

Stret týchto koncepcií sa naplno prejavil aj v tragických udalostiach roku 1944, keď sa malá krajina pod Tatrami stala objektom záujmu protichodných mocenských záujmov bolševického ZSSR, nacistického Nemecka, no i maďarskej a českej politiky na čele s Edvardom Benešom.

(Pokračovanie na 2. strane)

O včerajšku a dnešku

Tak už teda vieme, ako dopadli výsledky volieb v USA. Dopadli tak, ako som predpokladal a vari ani inak dopadnúť nemali a nemohli. Zvíťazil kandidát, ktorému na poslednú chvíľu podrážala nohy aj strana, ktorú chce reprezentovať. Mal proti sebe nieže presilu, ale všetky médiá doma a v zahraničí. Preto keď d'akoval tým médiám, ktoré stáli za ním a dôverovali mu, nemal to nijaké zložité. Poďakoval sa totiž iba jedinému médiu Infowars a zvlášť Alexovi Johnsonovi.

Ako sa vôbec mohlo stať niečo

historickej a politickej skúsenosti. Prezentovali sa totiž ako jediná alternatíva k úspechu a správosti životných postojov. Presne tak, ako to takmer sto rokov robila komunistická strana, ktorú odstránili od totalitnej moci. V skutočnosti to bola iba porážka ustatých pohrobkov stalinizmu, ktorí nakoniec skrz-naskrz prerástli práve trockizmom tohto západného typu a v nádeji na uchovanie moci vzdali sa nástrojov svojej vlády.

Bolo mi jasné, že raz sa vyčerpajú aj západní trockistickí manipulátori. Myslel som si, že proces ich porážky vzíde z krajiny, kde

Svet s Trumpom

TEODOR KRIŽKA

také, že takmer štyri stovky médií búšili v kolíske demokracie päťou do jednej tváre? Vari je Donald Trump ozaj takým nešťastím pre svet? Alebo je to dôkaz, že za vlády ostatných prezidentov, s úradom ktorých sa spája destabilizácia severnej Afriky a Stredného Východu či Ukrajiny, došlo k zjavnej zmene moci, k jej sústredeniu do jediných rúk?

Isto si spomínate, že som pani Hillary Clintonovej dávam pseudonym Trocká. Nedával som ho vôbec náhodou. Pretože za tzv. neokonzervativizmom, ktorý je iba pláštikom skupiny oligarchickej ľavice, sa skrýva globalistická moc, pohrdajúca národmi a všetkým, čo môže byť oporou ich individuálnej a jedinečnej identity. Táto podivná ľavica ovládla USA a Európsku úniu pomocou intríg, machinácií a za všeobecnej mediálnej podpory až tak, že sa im takmer podarilo vytvoriť zdanie fatálnosti vývoja ľudstva smerom k Novému svetovému poriadku, čo vlastne neznamená nič iné ako dovŕšenie smerovania k jednej svetovej vláde.

Na budúci rok bude storočnica, ako sa Trockij s Leninom za pomoci britských tajných služieb a bánk pomocou teroru chopili k moci v Rusku a chceli si z neho vytvoriť základňu pre svetovú revolúciu. Dvetisíc hrdlorezov, akých dnes vidíme za armádou tzv. Islamského štátu, ovládlo pätinu sveta a expandovalo ďalej do Európy. Boli by zaiste zvíťazili, keby nenarazili na odpor a keby v samom Rusku nedošlo k ich likvidácii stalinským krídlom. Lenže trockizmus nijako nezmizol, nikam sa nestratil, len zmenil taktiku. Od roku 1989 sa postupne dostával k moci aj u nás, najmä pomocou siete Sorosom platených agentov vplyvu a médií, ktoré si vyhradili právo určovať všetko: čo je a čo nie je demokracia, kto je a kto nie je demokrat. Určovali a určujú, čo si máme myslieť sami o sebe, o svojich dejinách, o svojich hrdinoch, dokonca kto je dobrý a kto zlý veriaci, kňaz, biskup a pod.

Ak sa porozhliadneme okolo seba, musíme priznať, že sa im podarilo zvestiť na svoju stranu mnoho ľudí, najmä mládež bez životnej,

vlastne celé toto besnenie proti Bohu a morálke začalo - z Francúzska. A možno aj z Francúzska vzišlo, z prostredia Jeana Marie Le Pena. Zaiste tomu napomohlo aj účinkovanie Američana Lyndona LaRouchea, Reaganovho poradcu, autora tzv. hviezdnych vojen, ktorého neváhali v USA uväzniť na pätnásť rokov. Niekde tam sa začala rodiť kontrarevolúcia, ktorá po rokoch neúspešného zápasu o prezidentské kreslo v najmocnejšej krajine sveta nakoniec našla svoju tvár v Donaldovi Trumpovi.

Je nad slnko jasnejšie, že trockisti sa len tak ľahko nevzdajú. Radi by sa zakopali v Európskej únii, oso-bitne vo Francúzsku a Nemecku, aby odtiaľ viedli vojnu proti Trumpovi a ľuďom z jeho okolia.

Tento boj bude krutý a dlhý. Ale svet už nikdy nebude taký, ako bol ešte nedávno. Trump by zvíťazil, aj keby prezidentské voľby prehral, alebo keby mu siahli na život, ako to urobili Kennedymu. Vyslovil totiž do sveta pravdu o zákulisí globálnej moci, ktorá si USA a EÚ iba prisvojila ako mocenský nástroj na ďalšie ťaženie.

Som presvedčený, že americký príklad bude pokračovať aj v Európe, ba dokonca aj v Rusku, kde tzv. tandem Putin-Medvedev je iba kompromisom s trockistami. Svedčí o tom nedávne zatknutie ministra hospodárstva Uľukajeva, ktorý mal v kompetencii okrem iného výskum nanotechnológií, ktoré ovládal Čubajs, sívá eminencia práve týchto globalistických síl, ktoré pripravovali v Moskve prevrat.

Soros, hádam najväčší cynik ostatných desaťročí, ako viditeľná postavička globalistov sa bude musieť veľmi ponamáhať, aby dajako sanoval totálny prehru. Jeho mozog nezaťažný nijakými predsudkami zaiste nebude mať nijaké prekážky pri vymýšľaní tých najpekelných plánov, vrátane pokusov znesvätiť štáty a rozduchať konflikty, ktoré by zabránili pre neho nepriaznivým procesom.

Odrazí sa to aj na boji o moc v Strednej Európe, vrátane Slovenska. Naostatok sme toho očividnými svedkami, aj keď boj o moc sa uskutočňuje pod ľstivými heslami boja s korupciou.

O Kristovi Kráľovi a o Jeho kráľovstve...

Nemôžem nemyslieť na nedávne slávenie sviatku Krista Kráľa! A nemôžem opäť a opäť neprežívať to poznanie, ktorého sa mi dostalo pri prednášaní sv. Evanjelia, v ktorom sa predstavovali okolnosti Ježišovho súdu, to ako stojí pred Pilátom a rieši sa otázka Ježišovho kráľovania a Jeho kráľovstva.

Sklamanie je u všetkých, ktorí chceli v Kristovi vidieť a až dokonca sa nádejali na to, že „konečne obnoví kráľovstvo Izraela...“ (Sk 1,6) Zdá sa, že aj samotný vládár je z toho mierne zmätený, lebo iné si ani nevedel predstaviť. Nehovoriac už o Zebedejových synoch či o Judášovi, ale vlastne všetci „jeho blízky“ boli týmto očakávaním nemalo poznačení.

Ježiš deklaruje: „Moje kráľovstvo nie je z tohto sveta. Keby moje kráľovstvo bolo z tohto sveta, moji služobníci by sa bili, aby som nepadol do rúk Židom. Ale moje kráľovstvo nie je stadiaľto.“ (Jn 18,36) A v tom tkvie onen problém, ktorý sa tiahne celými dejinami kresťanstva. Vlastne samo Božie slovo nás jednoducho odhaľuje, prichytáva pri čine – že my sami za celú dvojtisícročnú históriu kresťanstva nerobíme nič iné, len

popierame základný princíp Ježišovho kráľovstva – to jest, že ono „nie je z tohto sveta“... „Keby bolo..., moji služobníci by nedovolili...“ A Kristovi služobníci – v najrozličnejších časových periódach, na najrozličnejších spoločenských postoch a pozíciách – svetských a aj duchovných – sa stavajú do polohy „obrancov“, ktorí „spravodlivo“ bojujú za Božiu – za Kristovu vec..., akoby jeho kráľovstvo bolo z tohto sveta...!!! A na dôvažok, používajú a používame aj prostriedky tohto sveta...! Veď to my nie Kristovo kráľovstvo hájime a chránime – lebo ono nie je odkázané na takúto ochranu a záchranu, ale kráľovstvo, ktoré sme si – inšpirovaní síce Ježišom Kristom – ale len my sami, ako svoje ľudské a svetské kráľovstvo, vybudovali tu na zemi... KRISTOVO KRÁĽOVSTVO NIE JE Z TOHTO SVETA!!! Tak teda aké kráľovstvo to vlastne my tu na zemi budujeme či hájime, či za aké – spôsobom najrozličnejším – bojujeme? Nie náhodou len za to naše ľudské?!

Ježiš hovorí: „Ja som sa na to narodil a na to som prišiel na svet, aby som svoje telo vydal ako výkupné za mnohých...“ (Jn 18,37)

Takto nám náš Kráľ Ježiš Kristus – Kráľ Neba i Zeme – jasne a zrozumiteľne opäť a opäť zjavuje, čo má byť hlavným cieľom nášho pozemského života, ak sa mu chceme čo i len trochu pripodobniť a patriť do Jeho kráľovstva, do Kráľovstva Božieho... Seba vydávať za obetu – za a pre druhých...!

Samozrejme, že vo svojich základoch sa pri takomto uvažovaní otriasajú moci a mocnosti – vonkajšie i duchovné, ktoré síce neraz nesú i Kristovo meno, ale sú len a len dielom ľudských rúk a slúžia na uplatňovanie najrozličnejších druhov ľudskej moci a vlády v tomto svete... (vplyv, autorita, súd...)

„Tak predsa si kráľ?“ – opýtal sa Pilát... Zarážajúce! Pilát akceptuje inakosť Ježišovho kráľovstva... Viac od neho čakať nemôžeme, hoci i to je dosť. A iste je to lepšie, ako Kristovo kráľovstvo deformovať, poza neho sa skrývať, maskovať sa ním... Vlastne zneužívať a egoisticky, krátkozrako na ňom parazitovať... Ešte to neraz nazývať aj „svätou povinnosťou“...

PAVOL ONDRÍK,
farár v Likavke

JÁN GREŠÁK

Modlitba politikov

Pane Bože, vieme, a vieš to dobre aj ty, aká je v našej krajine situácia: morálny úpadok, bezprávie, vraždy, násilensťva, kupliarstvo, egoizmus, tunelovanie, korupcia, nezamestnanosť, zotročovanie... Uvedomujeme si, Pane, že toto nik nenapraví, ani my, ani ty, no vrúcne sa pred tebou skláňame a vzdávame ti čo najsrdečnejšiu vďaku, že prostredníctvom voličov si zveril správu krajiny do rúk práve nám: sprivatizujeme fabriky, postavíme si vily, chaty, ihriská, kurty, kúpime si autá, jachty, windsurfingy, lietadlá, jazdecké kone, akcie, priateľov, známosti, charaktery, lásku, zdravie, česť... Konečne budú aj v tejto krajine šťastní ľudia.

Amen.

Aforizmy

Aj keď nemal na jedlo, vždy mal vyžraté.

Robota mu vždy išla čo najďalej od ruky.

Najväčšiu náказu šíria zdraví ľudia.

Radšej bruchaplňný ako duchaplňný.

Človek je filantrop, to len ľudia sú zveri.

Každá choroba je prejavom zdravia bacilov.

Až keď ho odvolali z funkcie, cítil sa ako vymenený.

Bol naozaj veľkým zvieratom. Stal sa z neho vól.

Najprv potratila rozum, potom potratila.

Najvyšší čistý zisk prinášajú špinavé peniaze.

(Pokračovanie z 1. strany)

Ten Slovák nepokladal za národ a Slovensko videl ako neodnateľnú časť českého štátu. Menšia časť, približne 20 % príslušníkov armády, sa rozhodlo zapojiť do protinemecky a československy orientovaného povstania. Ukázalo sa však, že bolo pripravené veľmi amatérsky a jeho úspech nebol ani v záujme ZSSR. Dôsledky povstania boli pre Slovákov kruté, predovšetkým po stránke ľudských obetí. Za dva mesiace povstaleckých bojov padlo doma viac Slovákov, než za tri roky nasadenia v najkrvavejšej vojne dejín, na východnom fronte v rokoch 1941 – 1944. Slovensko prvýkrát okúsilo činnosť sovietskych partizánov, ktorí boli akýmisi tykadlami stalinovského režimu a prinášali sem i jeho praktiky – zastrážovanie, násilie, vraždy i deportácie politicky nepohodných do ZSSR. Po partizánskych výčinoch nasledovali nacistické represálie. Povstanie tiež

spôsobil obrovské materiálne škody. Najmä však rozdelilo národ na tzv. dobrých a tzv. zlých, čo traumatizuje Slovensko podnes. Po roku 1945 Slováci, napriek tomu, že oficiálne – ako súčasť Československej republiky – mali byť na strane víťazov druhej svetovej vojny, prakticky ostali v pozícii porazených. Prišli o svoju samostatnosť a postupne aj o národnú reprezentáciu. Pre obnovu československý štát sa stali nespoľahlivým, či aspoň podozrivým elementom. Mnohotisíce príslušníkov slovenskej inteligencie bolo nútených v roku 1945 odísť do exilu, ďalšie tisíce boli postavené pred tzv. ľudové súdy. Najväčším hriechom z hľadiska obnovenej ČSR bolo angažovanie sa

v prvej Slovenskej republike, či za slovenskú štátnosť ako takú. Toto úplne prirodzené právo slovenského národa bolo v povojnovej ČSR kriminalizované. Existencia Československa mala byť natrvalo upevnená, „zabetónovaná“. Jednou z rafinovaných, zákerných metód v tomto úsilí o podrobenie národa bolo aj zoškľivenie, ba demonizácia obdobia prvej Slovenskej republiky, vrátane jej ozbrojených zločinov. Štátna politika sa prejavila v trestnoprávnej rovine, no i v školstve, umení či v kultúre. A samozrejme aj v publicistike a historiografii. Dejiny mali byť vykladané z takého zorného uhla, ktorý by štátnej politike slúžil. Dobré to vystihol historik Anton Hrnko v jednom zo svojich článkov

v roku 1990. Jediným účelom stalinisko-českoslovakistického výkladu slovenských dejín bola snaha „kriminalizovať“ štátopravné snaženia a vytvárať apriórnu podozrievavosť voči všetkým, ktorým sa nepáčil model slovensko-českého spoluzitania. Slovenské štátopravné snahy, ktoré smerovali k prelomeniu unitaristickej československej štátnosti sa v zmysle tohto výkladu slovenských dejín označovali za nacionalizmus. Potom už bola len krátká schéma: slovenský nacionalizmus rovná sa ľudáctvo. Ľudáctvo rovná sa kléofašizmus... Na šírenie a propagovanie fašizmu máme už v našom právnom systéme paragrafy!

Taký bol cieľ výkladu slovenských dejín...

Ako strašlivo aktuálne sú tieto slová aj dnes!

Pre Slovákov ako svojbytný národ sa Československo v konečnom dôsledku ukázalo ako slepá ulička. Roku 1993 zaniklo. Slovensko prestalo byť riadené z Prahy. Došlo k obnove štátnej samostatnosti – vzniku druhej Slovenskej republiky. Slováci a ich národné dejiny však ostali v nesuverénnej postavení.

Položil si niekto otázku „prečo“? Je nielen trpkým paradoxom, ale priam svetovým unikátom, že druhá SR neuznáva svoju predchodkyňu – prvú Slovenskú republiku. Ba ani jednotlivé osobnosti, ktoré na platforme štátnej samostatnosti stáli alebo o ňu zápasili. Uznáva len tie, ktoré stáli na platforme Československa, čím akoby naznačovala, že druhá Slovenská republika je len akýmsi zvyškom zaniknutého Československa.

Dospějeme raz k postaveniu suverénneho národa a suverénneho štátu?

MARTIN LACKO

Tieň, ktorý začína sprevádzať naše vnútorné rozhodovanie, mentálne nastavenie a konečný vzorec a obraz vonkajšieho správania by sme mohli klasifikovať a diagnostikovať ako syndróm morálneho burnt outu. Každodenné stretávanie sa so situáciami, v ktorých sa stávame mediálnymi svedkami korupčných „príbehov“, v ktorých výsledkom riešenia je skor výpovedné prázdno, než konečné a adekvátne uzavretie tohto korupčného nekonečna. I keď niekedy proti našej vôli sme divákmi usádzanými ak nie do bludiska, emočnej rozporupnosti, tak pred osobnú križovátku rozhodovania a prijímania konečných rozhodnutí určite. Táto osobná „rozhodovacia“ križovátka môže mať jednoduché parametre. Architekti často nadčasových morálnych pohľadov, ponúkajú na výber.

Môžeme sa slobodne rozhodovať či sa vydáme cestou Machiaveliho pragmatizmu, alebo si zvolíme cestu Kantovho morálneho idealizmu. Voľba prvej alternatívy znamená, že sa začíname riadiť a orientovať na základe princípu objektivnej nutnosti, v ktorom má prevahu a dominuje „ego záujem“. Rešpektovanie morálky, morálnych princípov, morálnych zásad sa neodporúča, lebo vedie k pádu, a k osobným stratám. Nakoniec pri výbere takejto alternatívy sa môžeme stretnúť aj s upozorením: „nie je vždy rozumné konať morálne, konať podľa toho, čo väčšina ľudí považuje za správne, vedie len ku skaze“, tvrdí Machiavelli vo svojom *Vládárovi*. V amorálnom konaní princíp sebectva na seba preberá rozhodovacie kompetencie. Thomas Hobbes, anglický filozof, mechanistický materialista, tento aspekt rozhodnutia pomenoval presne: „Rozum“ pre nás znamená čisto matematickookalkulačnú schopnosť“. Ide o čistý racionálny kalkul, ktorý nemá nič spoločné s morálnosťou a s hodnotami. V pragmatikom žítí a bytí vidíme, na čo sa dnes kladie priorit. Morálnosť a morálne parametre rozhodovania, cenu za prvé miesta rozhodne nepreberajú i napriek tomu si túto (a)morálnu cestu začína vyberať čoraz väčšie množstvo ľudí. Pravdepodobne rozhodujú ego výsledky a ak sú ešte bez dôsledkov a postihnutí, tak prečo nie. Takéto budovanie „automatickej existencie“, ktorej sprievodcom sa stáva znižovania citlivosti na to, čo morálne je a čo už nie, je prvým pred-

Morálne vyhasínanie

pokladom morálneho vyhasínania jednotlivcov.

Spravodlivosť je jedným z determinantov morálnosti, teda kritériom čo sa za morálne ešte považuje a čo už nie. Neakceptovanie a nedodržanie tohto kritéria sa veľmi ľahko a rýchlo začína „prenášať“ z vrcholových poschodí aj na prízemie“. Zrkadlenie negatívnych vzorov a modelov riešenia „hraničných situácií“ expanduje, predsa len prispôsobovanie bolo a je jedna z foriem Darvinovského konceptu prežitia. Vzory, ktoré máme, nám ukazujú, že prežiť sa dá skutočne aj bez rešpektovania morálnosti. Trochu ironie: Nedivme sa potom študentom, ktorí dostali skúšky za klobásky a alkohol. Za pokus to stálo. Groteskne je potom vnímaná skutočnosť, že títo sa spravodlivej konzekvencie na rozdiel od iných „tých vyšších a väčších“ dočkali. Kontraproduktívne pôsobí záverečné hodnotenie zo strany verejnosťou: „aj opodstatnené spravodlivé postihnutie je percipované skôr ako nespravodlivosť“ lebo títo áno... a títo nie“. Klasická výroba (a) morálneho myšlienkového schizoidného nastavenia society a jednotlivcov. „Aj morálne je nemorálne“, operetné variácie s uplatnením Orwellovského dvojitého myslenia v súčasnosti. Akceptujeme myšlienkové paradoxy. Cesta z takejto križovatky končí jedine v slepej uličke. Jej koniec znamená pre mnohých rezignáciu, ale aj rezistenciu voči hodnote, ktorá ma udržiavať istú systémovú zákonnosť. Spravodlivosť totiž znamená rešpektovanie zákonov a zákonnosti. V porovnaní so súčasným stavom až príliš metafyzické a to sa nepohybujeme vo virtuálnom svete. Mať zákonne normy a zároveň ich nedodržať, resp. ich interpretovať tak ako vyhovujú nám alebo mne, vedie k tomu, že postupne sa identifikujeme s rolami „nemorálne morálnych“. Morálny obsah začíname sýtiť aj aktivitami, ktoré morálnosť len imitujú. „Vyhasiname síce pomaly, avšak isto.“

Na spomínanej križovátke rozhodovania však máme aj iný morálny smer, spomínaný Kantov morálny idealizmus, ku ktorému sice môžeme nasmerovať náš morálny kom-

pas, len koniec tejto cesty je v nedohľadne. Pokúsiť sa o ňu môžeme, patrí to k našej osobnej zodpovednosti. Tento osvietenec bol architektom názoru o morálnej prirodzenosti, ktorá rezonuje v každom z nás a spočíva v tom, že každý je „majiteľom“ morálneho zákona, ktorý mu nedovoľuje prekročiť isté hranice, ktoré už s morálnosťou nemajú nič spoločné. Podľa neho je „mravnosť“ objektivne platná“ prijímaná ako zákony prírodných vied. Koľko naivity v peknej myšlienke ak ju porovnáme s aktuálnou súčasnosťou a transformujeme do tvrdej Machiaveliho pragmatičnosti dneška. Ak však chceme „nabrat“ adekvátny smer vyhasínajúcej morálnej orientácie na našej osobnej križovátke je dobre si prečítať upozornenie, ktorým vyzýva: „konať podľa tej maximy, od ktorej môžeš zároveň chcieť, aby sa stala všeobecným zákonom“. Morálna navigácia, ak si ju zapneme, by túto cestu pomenovala ako cestu kategorického imperatívu alebo odporúčania. Jednoducho povedané, čo sa stane alebo čo nás čaká, ak každý začne konať amorálne, ak sa prestane rešpektovať zákonnosť a nepostihovať nezákonnosť. Na rešpektovanie takejto odporúčania však potrebujeme aj istý stupeň morálnej zrelosti a vybavenosti nielen jednotlivca ale predovšetkým systému, v ktorom sa jednotlivci nachádzajú a ktorý ho do určitej miery (a)morálne formuje.

Neviem, či si aktéri a realizátori „amorálnych“ tieňov uvedomujú, že uplatňovanie „systémovej amorality“ vedie k prenosom aj do bežného sociálneho diania a negatívne ovplyvňuje nielen vzťahové kontexty, výmenu vzťahového obsahu medzi ľuďmi, ale aj „mentálnu zdravosť“ samotného jednotlivca. Nárast extrémnych foriem správania je jednou z odpovedí na vyprodukované morálne mutácie. Znižuje sa dôvera a dôveryhodnosť v racionálny a logický poriadok morálneho usporiadania hodnôt, čím sú postihované aj iné sféry a aspekty v spoločnosti ako takej. Morálka ako špecifický ľudský kapitál stráca hodnotu a ľudia si ju pomaly postupne vytláčajú z hodnotových priorít. Narastá počet „morálnych emigrantov“

a morálnych autistov. Tí prví skôr rezignujú úplne, tí druhí aspoň prežívajú tekutý hnev, ale rozhodli sa nezasahovať a radšej mlčať.

Ručička vnútorného morálneho kompasu v zmysle Kantovskej morálnosti sa začala otáčať skôr opačným smerom. Isto, každá cesta niekam vedie. Len forma takejto orientácie môže viesť aj...

Albert Camus napísal román *Cudzinec*. Jedna z jeho hlavných postáv, ktorá už vplyvom okolností začala existovať akoby mimo morálneho diania, príbeh toho, čo sa okolo neho deje, hodnotí vetou: „Je mi to jedno“. Klasický výrok sprítomňujúci aktuálne emočné prežívanie a postojovú orientáciu mnohých ľudí dneška. Som však

presvedčený, že takáto forma alibistickej identifikácie s (a)morálnou realitou je len jednou z možností ako „hýbať“ s osudom“. Hibernovanie však nie je stav, ktorý posúva morálne dianie ďalej. Puď a inštinkt morálneho sebazachovania má k dispozícii nielen pasívne akceptovanie Darwinovo prispôsobovania sa v záujme prežitia, ale aj aktívne odmietanie“. Morálne absurdno má zmysel len potiaľ, pokiaľ ho odmietame“ (A. Camus, *Mýtus o Sýzifovi*). Adopcia amorálnosti je prehrou pre všetkých. Každý sa však rozhoduje, kam chce patriť a ktorým smerom sa rozhodne ísť. Akceptovanie karikatúry morálky nás však zavedie do slepej uličky.

IVAN BINDAS

Prosba k priaznivcom Kultúry

Veľmi pekne ďakujeme, že viacerí z vás reagovali na prosbu redakcie a podporili vydávanie nášho časopisu Kultúra. Prosíme, aby ste nepoľavovali v ušľachtilom úsilí a prispeli svojim príspevkom na číslo účtu vydavateľa Kultúry v Slovenskej sporiteľni

IBAN
SK6909000000000170427664

(Pokračovanie
z predchádzajúceho čísla)

Tieto veci akoby nebola schopná chápať nielen prevažná väčšina Čechov, ktorým pomery v prvej republike, pochopiteľne, vyhovovali, a z podobných dôvodov to ťažko chápu i niektorí zvedení ľudia na Slovensku. Spravidla ide o absolútne zriedkavé prípady ľudí, na ktorých slovenská bieda vtedy tak kruto nedoliehala.

T2: „Slovensko prežilo pomerne dobre tú ťažkú vojnu, ale ako kresťania by sme sa mali pýtať, za akú cenu? Duchovenstvo malo stále problémy s Tisom, ktorý skompromitoval slovenskú Cirkev!“

A2: Nevedno, do akej miery sa účastníci citovaného interview zamýšľali nad etikou stránkou svojich tvrdení, najmä priamy autor týchto slov – kňaz Vladimír Jukl! V súvislosti s týmto inkriminovaným citátom nastoľujeme otázku, či sa podľa Katechizmu Katolíckej cirkvi nenaplnili kritériá priamo chceného trestného činu (KKK 1736), čiže osočovania, lebo tvrdenia nepravdy, ba i činu nepriamo chceného, teda – ohovárania, ktorého sa tu dopustil práve spomenutý kňaz českého pôvodu? Veď o kompromitácii Katolíckej cirkvi by iste mal oveľa väčšie právo hovoriť arcibiskup Karol Kmet'ko, než v kňazskej formácii len napochytrý inštalovaný matematik a z toho plynúc i teologický nedouk, čo svoju averziu voči národne orientovanému kňazovi Tisovi odvodzoval iba zo svojho, tiež o nič nie menšieho, ba oveľa väčšieho českého nacionalizmu! O profile kňaza Tisu sa totiž v súčasnosti ako i v minulosti okrem arcibiskupa ThDr. Karola Kmet'ku veľmi pozitívne vyslovila prinajmenšom oveľa väčšia prevažnosť kompetentných cirkevných osobností, ako bolo týmto pomýleným zoskupením spomenuté „takzvané duchovenstvo“!

No za eticky krajne nezodpovednú formuláciu možno pokladať i prvú časť citovaného výroku!

T3: „...politika HSLS napokon doviedla našu krajinu do katastrofy“

A3: – Biedu slovenského človeka ešte z čias Rakúsko-Uhorska charakterizovala dvojaká príčina: ekonomická i národnopolitická. Vie sa, že hospodárske ťažkosti tých čias mali aj objektívny charakter, ale podľa štatistických údajov vychodí, že slovenský roľník musel zo svojej menej úrodnej pôdy odvádzať vyššiu daň než maďarský zo svojich žirných polí. No Slovensku sa v tomto ohľade neulavilo ani v novom štáte. Ba na dôvažok všetkého s rastom vykorisťovania slovenského roľníka z českej strany silneli hlasy, ako Česi doplácajú na Slovensko! Krutou pravdou však bolo iba to, že na českú politiku voči Slovensku priam neslýchaným spôsobom doplácala najmä slovenský roľník. A keď s fundovanou kritikou tohto otrasného stavu vystúpil v pražskom parlamente slovenský poslanec a spisovateľ Martin Rázus, v radoch niektorých slušných českých intelektuálov nastalo priam zhrozenie. Za všetkých tu spomenieme aspoň novinára Júliusa Fučíka. Bola to teda historická skúsenosť, že na biede slovenského človeka mala veľký podiel aj otázka národnosti, a tak sa i ona stala prirodzenou súčasťou boja slovenských politikov za jeho hospodárske povznesenie, čiže obranný „nacionalizmus“, a nie ako útočný český!

Nespravodlivá česká politika voči

Slovensku zákonite musela priviesť Slovákov na myšlienku, že aj pre nich bude užitočnejšia možnosť vlastného riadenia vecí, než české „tutorstvo“, ktoré sa prejavilo hneď na začiatku slovenského súžitia s Čechmi. – Svedčí o tom pomerne málo známa skutočnosť, ktorá sa odohrala 28. júla 1920 v belgickom kúpeľnom meste Spa, keď Rada veľvyslancov Mierovej konferencie navrhla, aby 25 obcí Oravy a Spiša s viac než dvadsiatimi dvoma tisícami obyvateľov pripadlo

tento málo známy a istými politickými kruhmi starostlivo utulávaný protest:

Ja plačem nad Oravou drahou,

horko plačem:

ach, starec som! Bo mladec nech – tak zúrím,

skáčem od zlosti:

päste zatnem na čis' leb – ho rozdrviac jak z biednej hlíny črep!

Hviezdoslav práve toto pokladal za katastrofu našej krajiny, ak autor tohto citátu pod pojmom „krajiny“ mal

o ratovanie kresťanskej tváre Slovenska), a keď išlo zároveň aj o neoddané riešenie ekonomických a životne dôležitých otázok slovenského ľudu, ktoré v tom čase a v daných podmienkach izolovane riešiť by ani nemalo zmyslu.

T4: „Dištancovali sme sa od antisemitizmu HSLS, jej agresívneho nacionalizmu a priveľkého klerikalizmu. Vďaka tomu sa KDĽ nedostalo do slepých uličiek vo vzťahu k sloven-

pade je aktuálny Aristotelov výrok, ktorý povedal na adresu svojho učiteľa Platóna: Amicus mihi Platón, sed magis amica veritas – Platón mi je (síce) priateľom, ale oveľa väčšou priateľkou mi je pravda!

Autor citovaného tvrdenia ako právnik má sklon k úspornosti vyjadrovania myšlienok, na čo by sa i v citovanom prípade mohla vzťahovať známa latinská floskula – non multa, sed multum, keď i veľa múdrosti (no, žiaľ, i veľa sprostosti)

JURAJ CHOVAN REHÁK

Keď hynie spravodlivý

Pol'sku! No definitívne rozhodnutie sa malo uskutočniť len na základe plebiscitu, ktorý sa však obštrukciou pražskej vlády nekonal, lebo Česi nechceli pripustiť zmarenie svojho politického „kšeftu“ zaplatiť slovenským územím, aby oni mohli získať od Poľska územie Českého Těšína!

Náš pokojamilovný básnik Hviezdoslav sa práve v tom čase liečil v Ľubochni a ako bolestný výkrik slovenskej duše tam vtedy napísal

na mysl Slovensko, ba i vtedy, ak by mal na mysli „Československo“.

Veď či možno pokladať za katastrofu takú politiku, ktorá si vzala za cieľ „urobiť z červeného (dnes už slobodomurárskeho) Slovenska Slovensko biele“ a ktorá i podľa božského práva nastoľovala spravodlivú požiadavku uznania svojbytnosti slovenského národa?! Preto Tiso najmä ako pravoverný kňaz sa tu nijak nemohol previniť (veď išlo aj

skému štátu z rokov 1939 až 1945, že by sme ho napríklad nekriticky posudzovali ako vyvrcholenie dejín nášho národa“.

A4: Pri citácii tohto, podľa nás tiež nešťastného tvrdenia, chceme sa úprimne vyznať, že ide o ďalší prípad, čo v tomto príspevku musíme, žiaľ, zaujať opozičné stanovisko k ďalšej osobnosti, ktorá je nám akosi „positione natura“ sympatická a ktorú máme sklon vážiť si. Ale i v tomto prí-

možno zhrnúť len do malého počtu slov! – A treba sa zamyslieť, či tu nejde práve o ten prípad v zátvorke!

Lebo na prvý pohľad je jasné, že i tu ide len o akúsi zahmlenejšiu formuláciu toho, čo sa vo vzťahu k slovenskej štátnosti (aj podľa autora tohto výroku) pred pár rokmi trápne označilo za „kriminálny čin“, keď sa v známych politických kruhoch všetko úsilie vynakladalo iba na to, aby sa stoj čo stoj zachovala československá štátnosť. A nemálo bolo na Slovensku takých, čo sa o to aj usilovali, pravda, za vtedy ešte nádejnej podmienky vzájomnej rovnosti.

Politické „triedenie duchov“ nastalo však vtedy, keď úsilie zachovať spoločný štát nepoľavilo ani po takom jasnom zistení, že slovenskej strane muselo byť nad slnko jasné, že snaha o „symetrické“ súžitie s Čechmi sa ukázala iba ako donkichotské úsilie o kvadratúru kruhu, a to napriek všetkému očakávaniu konečného nástupu bratstva a ušľachtlosti, aké medzi našimi národmi sľubovala počiatočná eufória z pádu komunistického totalizmu, netušiac jeho maskovanú premenu na takmer dnešnú, liberálnu a pseudodemokratickú. Preto si myslíme, že práve politiku, vyjadrenú v citovanom tvrdení (a nielen onoho čechoslovakistického spoločenja), možno označiť za priam tragický a nepochopiteľný prejav straty sebaúcty a zdravého rozumu, čo našťastie nepostihlo národ ako celok. A práve odtiaľto pramení aj hanobenie všetkého, čo i v minulosti predstavovalo oprávnené úsilie o slovenskú národnú sebarealizáciu.

Hanobenie je však tradične osvedčený prostriedok boja i proti takzvaným „politicky nekorektným ideám“. No treba si uvedomiť, že ide o morálne úchylný čin, ktorý okrem mravnej ujmy toho, kto ním operuje, spôsobuje i stratu opatrnosti jeho páchatel'ov nekompromitovať sa neuváženou svojich tvrdení! A toho sa nedávno na internete dopustil i ThDr. Ján Duda, „súdny vikár“ Spišskej diecézy, no zdá sa, že len s oklieštenou mierou všeobecnej súdnosti, keď aj on o tej skutočnosti prvej Slovenskej republiky, politicky regulárne ustanovenej a medzinárodne uznanej, sa hanlivo vyjadril len ako o „vojnovnej republike“ (teda spôsobom, vlastným všetkým nepriateľom slovenskej štátnosti, a teda asi i jeho KŠC-nominátorom), a oslabuje sa tým i mravne užitočná schopnosť rozlišovať veci.

(Pokračovanie na 10. strane)

(Pokračovanie
z predchádzajúceho čísla)

Nastal proces deštrukcie mechanizmu stalinského teroru a demontáž otrockého systému pracovných táborov, pričom paradoxne práve krvavý „maršál z Lubjanky“ Berija, ktorý väzňov vlastnoručne mučil, zabíjal a znásilňoval (najmä nedospelé dievčatá, s. 275) sa amnestiou z 27. marca 1953 zaslúžil o oslobodenie miliónov ľudí (tretinu z nich tvorili väzni Gulagu), o zastavenie procesu s lekármi a letcami, ako aj o zastavenie stalinských strategických stavieb. Berija bol však príliš nenávidený a obávaný, aby sa mohol dostať k moci; 26. júna 1953 bol zatknutý a v krátkom procese pred Najvyšším súdom v decembri 1953 spolu s jeho ľuďmi z bezpečnosti odsúdený na smrť (s. 276).

Chruščovov príchod k moci priniesol začiatok obdobia destalinizácie, t. j. oficiálnej politiky odhaľovania zločinov stalinizmu. Odsúdenie kultu Stalina započal Chruščov na mimoriadnom zasadnutí delegátov XX. zjazdu KSSZ 25. februára 1956, pričom obsah svojho vystúpenia nekonzultoval s ostatnými členmi predsedníctva (s. 298). Chruščov v prejave opustil rámec veľkého teroru 30. rokov, odhodlal sa k veľmi emotívnemu a často fakticky nepresnému hodnoteniu Stalinovej úlohy vo vojne a v povojnovom období. Do prejavu sa premietol jeho strach zo Stalina, zo súperenia ďalších sovietskych predákov po Stalinovej smrti. V jednom bol ale Chruščov pri všetkej emocionalite a zmätenosti dôsledný: snažil sa zvaliť vinu za všetky zločiny minulosti na Stalina a Beriju a tým rehabilitovať komunistickú stranu a ideu socializmu a komunizmu (s. 299).

Nad vlastnou zodpovednosťou – v 30. rokoch ako prvý tajomník moskovského výboru strany niesol zodpovednosť za demoláciu chrámu Krista Spasiteľa a iných starobyľých chrámov a od roku 1938 vo funkcii prvého tajomníka na Ukrajine spolu s Ježovom organizoval masové represie (Stalin mu osobne zamietol žiadosti o popravu osemtisíc osôb - pozn. redakcia) – si pilátovsky umýval ruky. Akokoľvek, dôsledky jeho prejavu boli skutočne historické – umožnili destalinizáciu vo východnom bloku, ktorá sa v Maďarsku a Poľsku prejavila v roku 1956 revolučnými udalosťami a zmenili celkový kurz sovietskej zahraničnej politiky v zmysle mierovej koexistencie. Zároveň sa otvorila železná opona a mnohí sovietski občania mohli po prvý raz v živote opustiť Sovietsky zväz a naopak do ZSSR začali cestovať prví zahraniční turisti. Za Chruščova sa však mimoriadne centralizovala moc v rukách prvého tajomníka strany – predsedníctvo ÚV prestalo byť kolektívnym orgánom, kde sa prípadné rozhodnutia mohli kritizovať a v podstate sa obmedzovalo na schvaľovanie Chruščovových návrhov. Neobmedzená moc Chruščova demoralizovala a dávala vyniknúť najhorším črtám jeho povahy, jeho hrubosti a v podstate nedostatku vzdelania. Často rozhodoval o veľmi vážnych veciach úplne sám pod vplyvom emócií a bez konzultácie s odborníkmi (s. 337). Jeho osobitý štýl sa prejavil aj v diplomacii, najmä pri roztržke s Čínou, ktorá bola napokon jedným z hlavných dôvodov jeho odvolania v októbri 1964.

BEÁTA KATREBOVÁ-BLEHOVÁ

Dejiny Ruska

Za Chruščova bol 13. augusta 1961 v Berlíne postavený berlínsky múr, ktorý mal natrvalo zabrániť východným Nemcom masovo utekať z NDR do západného Nemecka. 18. mája 1962 navrhol Rade obrany štátu, aby Sovietsky zväz vyslal na spriateľnú Kubu rakety s jadrovými hlavícami (operácia Anadyr), aby jednak posilnili kubánsky komunistický režim a zároveň vyrovnali strategickú nerovnováhu po rozmiestnení amerických rakiet v Turecku (s. 348). Americkú generalitu operácia vyprovokovala natoľko, že mladému prezidentovi Johnovi F. Kennedymu odporúčovali zasadiť prevrpnutý úder. Z odtajnených protokolov zasadania predsedníctva ÚV KSSZ z 22. októbra 1962 vieme, že sovietske vedenie použitie jadrových zbraní kategoricky odmietlo; veliteľ sovietskych vojsk na Kube, generál I. A. Plijev, dostal jasný pokyn, jadrové zbrane nepoužiť ani v prípade amerického útoku na Kubu (s. 349). Ďalší priebeh karibskej krízy je pomerne známy – Chruščov si napokon uvedomil, že „hra zašla príďaleko“ a 28. októbra bez upovedomenia Kubancov, vlastných vojakov a vlastnej rozviedky, rádiom informoval Američanov o svojom rozhodnutí „demontovať zbrane, ktoré vy považujete za útočné, naložiť ich na lode a odviezť späť do Sovietskeho zväzu.“ (s. 349)

Chruščovove vážne chyby v zahraničnej politike, ale aj fakt, že ním ponímanú radikálnu destalinizáciu si stranicka nomenklatura, armáda a hlavne KGB neželali, napokon viedli k odvolaniu. 14. októbra 1964 plénum ÚV KSSZ odvolalo Chruščova zo všetkých funkcií a poslalo ho do penzie, pričom hlavným organizátorom jeho pádu bol predseda KGB Šeljepin (s. 368). S Chruščovom sú spojené aj určité kultúrne

zmeny v ruskej spoločnosti; návrat k dvojzmyselnej a falošnej fráze „obnovy leninských noriem“, ktorá sa po totálnom ovládnutí kultúry za Stalina javila ako obnova. Krátka obroda poststalinského Ruska sa do značnej miery opierala o ruskú kultúru 20. rokov 20. storočia; opäť sa mohla vydávať tvorba Anny Achmatovovej a Borisa Pasternaka. Svoje najvýznamnejšie dielo „Doktor Živago“ Pasternak v ZSSR vydať nemohol, vyšiel v zahraničí v roku 1957, a v roku 1958 mu zaň bola udelená Nobelova cena. Pasternakovi napokon priniesla novú štvanicu ždanovského typu a v roku 1960 náhlu, predčasnú smrť (s. 358). Napriek tomu ruská kultúra nastúpila v období destalinizácie proces vnútorného oslobodzovania, duchovnej obrody a zbavovania sa strachu; v literárnych časopisoch začali vychádzať práce Alexandra Solženicyna. Do popredia sa začal dávať kultúrny, duchovný a literárny odkaz Starej Rusi v prácach Dmitrija S. Lichačova (s. 358).

Otrasný je dopad Chruščovovho proticirkevného ťaženia na náboženský život pravoslávnych kresťanov. Chruščovov zámer maximálne znížiť počet chrámov a kláštorov ako aj počet seminárov sa začal uskutočňovať najmä dvomi uzneseniami Rady ministrov ZSSR zo 16. októbra 1958 – O dani za sviece a O kláštoroch. Uznesenia napomohli ekonomickej likvidácii kláštorov a prudké zvýšenie dane za sviece smerovali k úpadku pravoslávnych chrámov. Počet seminaristov sa v rokoch 1958-1965 znížil viac ako štyrikrát – zatvorené boli stavropoľský, kyjevský a saratovský duchovný seminár (s. 342). 16. marca 1961 bolo prijaté tajné uznesenie O posilnení kontroly nad dodržiavaním zákonných noriem o kultoch,

ktoré v praxi znamenalo rozšírenie právomoci miestnych štátnych orgánov. Zavedenie tzv. registračných kníh, do ktorých sa muselo uvádzať, kto si objednal krst, cirkevný sobáš či zádušnú omšu, v konkrétnych prípadoch viedlo k diskriminácii veriacich (s. 343). Predseda oddelenia pre vonkajšie vzťahy Ruskej pravoslávnej cirkvi, metropolita Nikolaj Jaruševič, ktorý si dovolil nové nariadenia kritizovať, bol pod tlakom KGB donútený odstúpiť a v decembri 1961 za podivných okolností zomrel v nemocnici (s. 343).

Zvláštne miesto v dejinách prenasledovania cirkvi za Chruščovovej éry patrí XXII. zjazdu KSSZ z októbra 1961, na ktorom bol schválený nový program KSSZ a zmena stanov. Zjazd sa venoval ideologickým základom beztriednej spoločnosti a nanovo formuloval presadzovanie „vedeckého svetonázoru“. Vrcholným orgánom pre kontrolu cirkvi sa stala Rada pre záležitosti Ruskej pravoslávnej cirkvi pri Rade ministrov ZSSR, pričom reálnu moc v jednotlivých cirkevných obciach mali zmocnenci Rady, s ktorými museli archijerejevia konzultovať všetky svoje kroky. Za Chruščova sa pravoslávna cirkev aktivizovala smerom do zahraničia, cirkev sa mohla viac angažovať v medzinárodnom ekumenickom hnutí, boli nastolené kontakty s Vatikánom a všeobecne sa najmä na pontifikát Jána XXIII. pozeralo s určitými sympatiami. Významný ruský cirkevný hodnosťár, metropolita leningradský a novgorodský Nikodim Rotov začiatkom 60. rokov obratne využíval ideologicko-politickú dvojznačnosť Chruščovovho nového, otvorenejšieho kurzu voči Vatikánu, nepodarilo sa mu však zastaviť protináboženskú propagandu. Využívanie cirkvi predstavovalo pre režim len záležitosť

taktiky, strategický cieľ jej úplnej likvidácie sa nemenil (s. 345).

Obdobie, keď na čele KSSZ stál Leonid I. Brežnev, sa všeobecne charakterizuje ako obdobie stagnácie, nehybnosti, akéhosi zabetónovania moci pomocou „stability kádrov“ komunistickej nomenklatury, čo bol pravý opak toho, čo sa dialo počas Stalina a Lenina (s. 371). Bolševická moc sa podľa filozofa Ivana Iljina opierala o miliónovú armádu úradníkov, ktorí mysleli hlavne na svoj kariérny postup; byrokrati, ktorí si to zariadili čo najpohodľnejšie pre seba a svojej rodiny a svojim egoizmom ničili Rusko a cirkev (s. 371). Z hľadiska morálneho bola úroveň vlastenectva a samozrejme náboženstva mimoriadne nízka, čo sa prejavilo na sociálne patologických javoch ako opilstvo, rozpad rodín, vysoká potratovosť. Vskutku všadeprítomná opilstvo svedčilo o hlboknej duchovnej kríze, keď takpovediac pili všetci od nomenklatury po obeť gulagu, od inteligencie a študentov po najubohejších a najchudobnejších v dobe nihilizmu: v komunizmus ľudia už neverili, v Boha ešte neverili, pracovať z donútenia už prestali, keďže pracovať v záujme dostatku a úspechu bolo takmer nemožné (s. 374).

Brežnev sa spočiatku pomocou predsedu vlády Alexeja N. Kosygina pokúšal zaostalé sovietske hospodárstvo reformovať, zrušil sovnařchozy a rozšíril samostatnosť hospodárskych podnikov, čo bol radikálny ústup od systému rovnostárstva zavedeného za Chruščova. O význame reformy sa odborníci dodnes dohadujú; faktom je, že dokázala čiastočne naštartovať ekonomiku a zvýšiť rast HDP o približne 5% ročne. (s. 369). Reformy zabrzdl paradoxne obrodný proces v Československu v roku 1968; v období normalizácie slovo reforma úplne vypadlo z komunistického žargónu. Postoj Brežnevovho vedenia k Pražskej jari a následná invázia v auguste 1968 sa predstavuje v knihe ako rekapitulácia už známych skutočností (s. 383-386). Zaujímavé je ale zistenie, že väčšina sovietskej spoločnosti sa k invázii stavala ľahostajne, pričom výnimku tvorilo iba sedem obhajcov ľudských práv (s. 386). Pre „osvietených“ komunistických reformátorov bola intervencia zdruvujúcou ranou, ktorá komunizmu ako svetonázoru uštedrila smrteľný úder.

V oblasti zahraničnej politiky si Brežnevovo vedenie v prvej polovici 70. rokov mohlo pripísať niektoré úspechy, ktoré boli ovocím západonemeckej „ostpolitiky“ pod vedením kancelára Williho Brandta. 12. augusta 1970 bola v Moskve podpísaná sovietsko-západonemecká zmluva o neútočení a uznaní hraníc z roku 1945. V septembri 1970 sa ZSSR dočkal potvrdenia tézy západnými mocnosťami, že západný Berlín nie je súčasťou NSR (s. 407). 29. mája 1972 americký prezident Richard Nixon a Brežnev podpísali v Moskve dohodu o obmedzení stavu strategických zbraní ako aj základných princípov americko-sovietskych vzťahov. Dnes už vieme, že tento významný impulz uvoľnenia prišiel do západu, keď západ na istú dobu uveril v trvácnosť komunistických režimov. Navyše sa USA potrebovali dostať z debaklu spôsobeného vojnou vo Vietname.

(Pokračovanie na 8. strane)

Ako sa začínajú takéto neuveriteľné príbehy?
Na náhody neverím.

Chcel som byť biológom, stal som sa lekárom. Chcel som byť chirurgom, a stal som sa kardiológom. Chcel som emigrovať do Kanady, a emigroval som do Rakúska. Chcel som mať domček či chatku na Slovensku, a zrealizovalo sa mi to v rakúskom Burgenlande – v Andau.

Nikdy predtým som o tejto malebnej obci nepočul. Očarila ma prostredím, prírodou i ľuďmi, ktorých som tam stretol i bližšie spoznal.

A tak i za zvláštnych okolností sa mi dostala do rúk kniha o histórii obce Andau - Chronik Marktgemeinde Andau, o ktorú sa vo veľkej miere zaslúžil bývalý Bürgermeister Josef Peck.

Mal som ju niekoľko ráz v rukách, listoval som v nej, čítal vybrané kapitoly, ale v ten marcový večer roku 2015 som zastal nad jedným údajom, ktorý bol na začiatku tohto príbehu.

Na strane 354 bol údaj, že medzi padlými v druhej svetovej vojne na Bielom Potoku bol Johann Peck, narodený 12. 5. 1903.

Biely Potok, malá dedinka, leží pri meste Ružomberok, kde som ako lekár pôsobil vo Vojenskej nemocnici. Hneď mi hlavou prebehli myšlienky – existuje i viac obcí s týmto názvom? Čo keď sú v Rusku alebo v bývalej Juhoslávii? A čo robil Johann Peck 1. septembra 1944 na Bielom Potoku, keď tam v tej dobe žiadny nemecký vojak nebol.

O niekoľko dní som poslal mail môjmu dobrému priateľovi na Slovensko, na Liptov, Ing. Vladimírovi Mackovi, ktorý sa už roky zaoberá históriou Liptova a hlavne udalosťami okolo Slovenského národného povstania.

Vlado mi odpísal, že vojaci miestnej posádky v Ružomberku zajali 27. augusta 1944 dvadsaťdva nemeckých vojakov, ktorí sa cez Ružomberok vracali domov na dovolenku. Vojakov internovali v miestnych kasárňach a druhý deň ich veliteľ posádky ppl. Miloš V. vydal partizánom, ktorí ich za Bielym Potokom surovo povraždili.

Veliteľ posádky v Ružomberku týmto činom porušil práva vojnových zajatcov podľa Haagskeho dohovoru i smerníc Ženevskej konvencie, v ktorých sa hovorí:

Miesto na Zemi

Na oboch snímkach Vojenský cintorín vo Važci

„Ženevské konvencie musia byť dodržané všetkými stranami konfliktu za všetkých okolností, teda aj bez ohľadu na správanie sa kohokoľvek zo strán konfliktu. Vážne porušenie Ženevských konvencií predstavujú vojenské zločiny a páchatel' je trestne zodpovedný podľa medzinárodného práva.“

Ďalej sa píše: „Zodpovednosť za porušenie Ženevských konvencií nesie nielen ten, kto sa ho dopustil, ale aj ten, kto takéto porušenie nariadil, aj ten, kto z nedbalosti pri výkone svojej funkcie porušenie zo strany podriadených umožnil. Každý štát je povinný osobu podozrivú zo spáchania vážneho porušenia postaviť pred súd bez ohľadu na jej štátnu príslušnosť, alebo ju vydať štátu, ktorý má na jej stíhaní záujem.“

Tol'ko hovorí Ženevská konvencia.

Zajatí nemeckí vojaci si museli sami vykopat' spoločný hrob a po zavraždení ich Cigáni z Bieleho Potoka zahrabali. Partizáni nemali tušenie, že ich surový zločin niekto sledoval. V blízkosti miesta, kde ich zavraždili, odhadom necelých dvesto metrov, sa nachádza chata, ktorá ešte teraz stojí a ktorú vtedy stavali robotníci. Keď počuli výstrely a videli, čo sa robí, schovali sa, aby ich ako svedkov nestihol podobný osud. Medzi partizánmi, ktorí strieľali zajatcov, bola aj 17-ročná Anastázia M. z Bieleho Potoka. Keď nemecká armáda potlačila na Slovensku povstanie, Nemci hromadný hrob exhumovali a povraždenej nemeckých vojakov pochovali pri neďalekej kaplnke. Kaplnka sa nachádza presne na 9. kilometri od križovatky ružomerskej celulózky južne v smere Ružomberok – Biely Potok po ľavej strane naproti usadlosti Nižných Matejkovie (Nižné Matejkovo). Na každom hrobe bol kríž s menom vojaka a vojenská prilba. Johann Peck bol pravdepodobne v skupine týchto vojakov.

Povedal som si, že vyhl'adám rodinu Johanna Pecka v Andau.

Stále som ešte neveril, že údaje sú správne.

Vybral som sa hľadať rodinu spomínaného Johanna Pecka. Hneď na začiatku ma ohromil údaj, že v obci žije 220 obyvateľov s menom Peck. Rozhodol som sa oslovovať starších, ktorí by ma usmernili na správnu adresu. Ale zo žijúcich, 80- a vyše 90-ročných som sa k cieľu nedopátral. Obrátil som sa na miestny farský úrad, na miestneho farára Gabriela Kožucha, zhodou okolností tiež Slováka. Knihy narodených mi to neuhľadli. Johann Peck sa narodil v roku 1903, miesto narodenia Andau. Žiadna ulica, žiadne číslo.

Až v knihe sobášnych som sa dozvedel názov ulice - Teichgasse 12.

Na uvedenej adrese stál nový moderný dom a pri prvej návšteve nebol nikto doma. Až počas druhej návštevy mi otvorila milá prívetivá pani,

ktorá, keď som jej vysvetlil, o čo ide, len zápome pokrútila hlavou. Žiadny Johann Peck tu nebýva ani nebýval. Až keď som začal hovoriť o jeho dcére Márii, ktorú som tiež našiel v matrike a ktorá z Andau odišla a vydala sa za nejakého Čecha – spozomela a povedala mi, že to bude iste vedľajší dom, lebo medzičasom sa uskutočnilo prečíslovanie domov.

Navštívil som vedľajší dom a tam som stretol Máriu Peckovú. Bola to nevesta nebohého Johanna Pecka. Manžel, Mathias, bol posledné dieťa od Johanna Pecka, ktorý mal štyri roky, keď otec zomrel. Ani ho poriadne nepoznal, bola vojna.

Jeho nevesta Mária si nevedela na neho spomenúť. Poprosil som ju, aby mi pohľadala aspoň nejaké fotografie, prípadne listy z frontu, ak sa niektoré zachovali.

O niekoľko dní mi Mária dala dva dokumenty. Úmrtý list, vystavený r. 1947, a aršík s modlitbami a jeho fotografiou, ktorý dala vyhotoviť rodina, keď sa dozvedela o jeho úmrtí. Na tom aršíku však stálo miesto úmrtia – Biely Potok, Slonovien. Žeby bol padol v Slovinsku?

Až druhý dokument, úmrtné oznámenie, rozlúštil celý prípad.

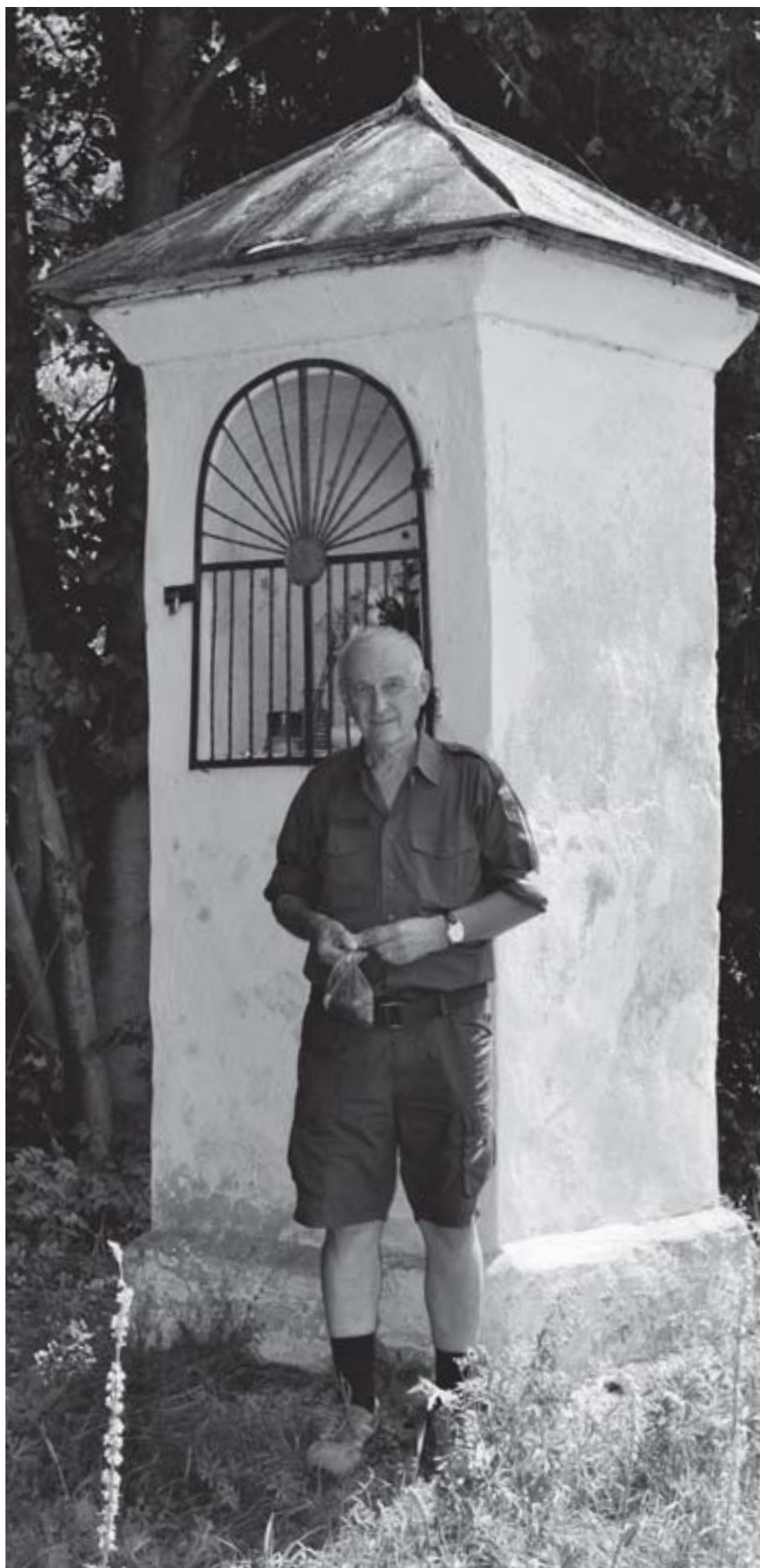
Tam stojí doslovne:

Am 1. September 1944 in Biely Potok, 9 Kilometer südlich Rosenberg – Slow. Gefallen. (Padol 1. septembra 1944 na Bielom Potoku, 9 kilometrov južne od Ružomberka, Slov.) Darmo je. Bola v tom nemecká presnosť.

Teraz už nebolo pochybností o mieste jeho hrobu.

Ing. Macko mi napísal, že zavraždení nemeckí vojaci vo Vyšných Matejkovie za Bielym Potokom boli znovu exhumovaní a telesné pozostatky identifikované a prevezené v rokoch 1997-98 na cintorín nemeckých vojakov vo Važci, kde odpočívajú 6 500 nemeckých vojakov z bojov na východnom a strednom Slovensku.

Na stole mi ležia dva dokumenty, dvaja svedkovia konca jednej životnej púte. Ďaleko za hranicami rodnej dediny. Pre rodinu zostal Johann jednoducho nezvestný. Zomrel niekde na východe. Možno si mnohí mysleli, že v Rusku. Manželka ubiedená a ubolená, sama s piatimi deťmi. Najmladšie malo štyri roky. Mala iné starosti, ako sa vybrať hľadať manželov hrob. Miesto úmrtia, podľa úradnej správy – Osten – východ. Pre ňu to bola strašná tragédia, ktorú znášali milióny iných žien. Kto vyčísli ich bolesti a utrpenie? Prečo, pre koho bolo toľko utrpenia? Kto ohlúpil nespočetné masy a čím, že sa dostali do súkolesia vojnovnej mašinérie? Ja viem, že sú to pre mnohých nezmyselné a zbytočné otázky, ale večné a správne. Správne je stále si ich klásť

Autor článku pri kaplnke v Nižných Matejkovie

Autor ukladá hrst' rodnej zeme na hrob Johanna Pecka vo važeckom vojenskom cintoríne

a pripomínať. Sú národy, ktoré si to pripomínajú, a to až do omrzenia. A vedia prečo. Aby sa vraj neopakovali podobné hrôzy. Ale čo ľudstvo existuje, stále sa opakujú. Prečo? Zase pre niektorých hlúpa otázka.

Obraciam zožltnuté dokumenty a myslím na tých, ktorí vraždili. Čo to boli za ľudia?

Bez súdu, len tak jednoducho siahnuť na iný život! Boli to vôbec ľudia?

Čo povedali doma svojim manželkám či bratom, sestram, rodičom, deťom, priateľom? Vedia o týchto veciach ich vnuci? Možno ešte mnohí žijú. Netrápi ich svedomie za činy ich dedov? Hrozné na to čo len pomyslieť, i keď odvtedy uplynulo sedemdesiatjeden rokov!

Hrdinovia povstania?

Na toto všetko som si pomyslel dnes, 10. 5. 2015, na deň matiek.

Synovec Johanna Pecka, osemdesiatštyriročný, mi povedal: „Keď pôjdete na Slovensko, zaneste mu, prosím, na hrob hrst' andauskej zeme.“

S nevestou Máriou sme vykopali v záhrade ich domu tri hrste zeme a v lete som navštívil Liptov. S Vladom sme navštívili všetky tri miesta tejto strašnej tragédie. Miesto v Nižných Matejkovie, kde boli nemeckí vojaci zastrelení a prvýkrát zahrabani. Druhé miesto pri spomínanej kaplnke, kde boli pochovaní a duhý raz exhumovaní a tretie miesto vo Važeckom vojenskom cintoríne, kde boli ich telesné pozostatky uložené do slovenskej zeme.

Tam po krátkom hľadaní sme skutočne našli hrob Johanna Pecka z Andau. Na všetky tri miesta som položil prinesenú hrst' andauskej zeme.

Pomodlili sme sa za dušu zavraždeného Johanna Pecka i za duše všetkých padlých v tej strašnej, nezmyselnej poslednej vojne. Keď myslím na Johanna Pecka, v duši mi zostáva bôľ a hanba, že to urobili ľudia, ktorí hovorili tou istou rečou ako ja.

Hrdinovia povstania.

(Pokračovanie z 5. strany)

Akokoľvek v presvedčení, že koexistencia znamená zmier s komunistickou diktatúrou v Sovietskom zväze a tým pádom znemožnenie boja s ňou, sa ruská emigrácia zhodovala s emigráciou slovenskou. Na medzi-národnopolitickú scénu sa v rámci tzv. Helsinského procesu dostáva otázka ľudských práv, keď v záverečnom akte Helsinskej konferencie podpísanom 35 štátmi 1. augusta 1975 sa medzi inými zaviazal aj Sovietsky zväz dodržiavať ľudské práva.

V obidvoch dieloch Dejín Ruska sa pomerne veľký priestor ponecháva menej známej a nedostatočne spracovanej problematike ruského politického exilu, ktorý – ako je známe – započal svoju činnosť bezprostredne po uchvátení moci bolševikmi v roku 1918. Ruský politický exil tvorí významnú etapu ruských dejín 20. storočia, ktorej charakteristika sa dá len veľmi ťažko vtesnať do pár riadkov. Prvé organizácie najmä vojenského charakteru zakladala biela emigrácia; v roku 1930 bol založený Národný zväz ruskej mládeže, z ktorej neskôr vzišiel Národný zväz práce (Narodno-trudovoj sojuz, NTS, v knihe sa prekladá ako Lidový svaz práce), ktorý pracoval na báze vzájomnej solidarity a bol inšpirovaný kresťanstvom, nadväzoval na filozoficko-náboženské prúdy bieleho hnutia a jeho členovia boli ochotní položiť svoje životy za oslobodenie Ruska (s. 923-924, I. Diel). Po vojne NTS organizoval vysielanie Slobodné Rusko, pašovanie antisovietskej literatúry vypúšťaním balónov, organizoval protestné mítingy vyjadrujúce solidaritu s maďarskými revolucionármi (s. 305-308, žiaľ v knihe nie sú údaje o podobných akciách NTS po intervencii z augusta 1968). V roku 1973 vznikol v USA Kongres ruských Američanov (KRA), ktorého úlohou bolo zastupovať pred americkou vládou záujmy amerických občanov ruského pôvodu, vzdorovať rusofóbii, chrániť prenasledovaných v ZSSR a ucho-vávať kultúrny odkaz Ruska (s. 375). KRA sa riadil heslami, podľa ktorých bola totožnosť Ruska so ZSSR nepripustná; samotný ZSSR sa považoval za „kata a uchvatiteľa Ruska“. V kruhoch ruskej emigrácie vyvolal mimoriadne pobúrenie americký zákon z roku 1959 o podrobených národoch, pričom Rusi sa vo výpočte podrobených národov nevyskytli (s. 375). V emigrácii vzniklo množstvo pôvodnej ruskej literatúry, mnoho významných kultúrnych činiteľov, medzi nimi Alexander Solženicyn posilnilo rady kultúrne činnej emigrácie.

Brežnevova doba sa vyznačuje aj oživovaním kresťanstva najmä medzi mladou ruskou inteligenciou, záujmom o predrevolučnú a exilovú kresťanskú literatúru a samizdaty s kresťanskou tematikou. Veľký význam pre formovanie nového národného sebavedomia v 70. rokoch malo literárne dielo Solženicyna. Solženicyn – na rozdiel od Sa-

charova, ktorý zostáva na platforme socializmu a zastáva sa politiky konvergenencie – presadzoval názor, že Sacharov zjavne nedoceňoval národnostné hnutie vo svete: národy hýbu ľudstvom prinajmenšom rovnako významne ako osobnosti (s. 391). Solženicyn nevidel budúcnosť Ruska v konvergencii, teda približovaní dvoch – podľa neho chorých a nemravných systémov, čím mal na mysli ako sovietsky socializmus, tak západný kapitalizmus. Oprávnené sa pýtal:

„Keď Rusko po stáročia žilo v autoritárskych režimoch a behom pár mesiacov režimu demokratického utrpelo taký krach, nemôže to byť nakoniec tak, že by sme mali uznať, že evolučný vývoj našej zeme od jednej autoritárskej formy vlády k druhej pre ňu nakoniec bude prirodzenejší, hladší a bezbolestnejší?“ (s. 391) 12. februára 1974 vyšlo slávne prevolanie Nežiť v lži; Súostrovie Gulag vyšlo samizdatom hneď po tom, ako bol autor v januári 1974 zatknutý. V recenzovanej knihe je publikovaná úplná verzia článku Nežiť v lži, ktorá nestráca aktuálnosť aj dnes a stojí za to si ju prečítať (s. 392-394).

Počiatkové prípravy sovietskej vojenskej intervencie do Poľska, ktorá by rozdrvila celonárodné poľské protikomunistické hnutie organizované nezávislým odborovým hnutím Solidarita zelenú nedostalo. Významne k tomu prispel predseda KGB a budúci generálny tajomník Jurij Andropov, keď doslovne povedal, že „kvóta zahraničných intervencií je vyčerpaná.“ (s. 438) Andropov, ktorý vo funkcii sovietskeho veľvyslanca v Maďarsku v roku 1956 krvavo potlačil maďarskú revolúciu, si veľmi dobre uvedo-

moval, že po vstupe sovietskych vojsk do Poľska by vypuklo ozbrojené povstanie. Navyše si neželal posilnenie armádnej generality a oslabenie vplyvu jeho vlastného rezortu. Vpád sovietskych vojsk do Afganistanu zasadil uvoľňovaniu sovietsko-amerických vzťahov smrteľnú ranu a nový americký prezident Ronald Reagan sa začal orientovať na podporu všetkých síl bojujúcich proti komunizmu (s. 466). Reagan Sovietsky zväz „potrestal“ novým ho-

čo jeho oficiálny životopis dlho zamlčoval: syn majetného klenotníka fínsko-židovského pôvodu s výlučne maturitným vzdelaním, komsomolský funkcionár, dlhoročný udavač-informátor pre NKVD, za čo si neskôr na ÚV vyslúžil nelichotivú prezývku „smradliak“ (s. 469). Andropov nesie hlavnú zodpovednosť na krvavom potlačení maďarského povstania v roku 1956; pomocou falošných sľubov vylákal z juhoslovenského veľvyslanectva

chránenec Gorbačov (s. 470). V zahraničnej politike, najmä vo vzťahu k USA zostáva presvedčených zástancom statusu quo a vojenskej parity, zástancom ofenzívnej vojenskej doktríny s presvedčením, že s USA sa dá jednať len z pozície sily. Andropov však nastúpil k moci už ako ťažko chorý človek, a keď 9. februára 1984 zomiera, zanecháva ZSSR a východný blok takmer na pokraji vojny so západnou alianciou (s. 472).

Gorbačov sa dostáva k moci až po vyše roku od Andropovovho úmrtia v marci 1985, pričom zásluhu na tomto „oneskorení“ nesú „starci z politbyra“, ktorí si kvôli uchovaniu vlastnej moci, zvolili ďalšieho starca, nemohúceho úradníka Konstantina Černenka (s. 472). K obdobiu tzv. perestrojky disponuje historiografia pomerne veľkým množstvom literatúry, či sekundárnej alebo primárnej. Je to obdobie, ktoré nezapadá do schémy povojnového vývoja, v ktorom sa striedali obdobia stalinizmu, destalinizácie a neostalinizmu. Práve naopak Gorbačovovo „novoje myslenie“, t. j. kompletne ideové prebudovanie princípov zahraničnej politiky v zmysle tichej revízie stalinského dedičstva sa konceptuálne vymyká z celkových dejín ZSSR. Proti tradičnému sovietskemu ideologickému vymedzeniu priorit zahraničnej politiky, vychádzajúceho z dogmy o nezmieriteľnom „triednom boji“, tu odrazu stál princíp všeľudských hodnôt a záujmov, vzájomnosť všetkých štátov a národov, čo bolo niečo, čo z úst komunistického politika doposiaľ nezaznelo (s. 483). Gorbačovovo razenie nového zahraničného kurzu, jeho zrieknutie sa ofenzívnej vojenskej doktríny, nepoužitie sily v prípade prevratov v socialistických satelitoch, skončili napokon rozpadom celého východného bloku, zánikom Varšavskej zmluvy, ktorej dobrovoľné rozpustenie si Gorbačov zo strany USA nenechal nijako poistiť. Keď 11. septembra

Dejiny Ruska

rúckovitým zbrojením; Moskva však postupne strácala silu udržať rovnaké tempo zbrojenia. Napriek tomu, keď 10. novembra 1982 zomrel Brežnev, zanechal po sebe imponantné dedičstvo: za osemdesiat rokov jeho vlády sovietske raketové a jadrové sily narástli na najväčšie na svete, do oceánu vyplávala sovietska vojenská flotila a počet socialistických štátov sa zvýšil z 15 na 30, čo predstavovalo tretinu svetovej populácie. V krajine sa bez ohľadu na spomalenie tempa hospodárskeho rastu a celkovej zadlženosti zvýšila úroveň urbanizácie a vzdelania. (s. 468) Stagnácia, vysoká korupcia, neefektívnosť produkcie ako aj nízka produktivita však vyžadovali nové impulzy – celkový systém nevyhnutne potreboval modernizáciu. Koniec Brežnevovej éry sa navyše spája s dvomi pre budúci vývoj socialistického bloku osudovými udalosťami: udalosťami v Poľsku v rokoch 1980-1981 a vstupom sovietskych vojsk do Afganistanu 25. decembra 1979.

Andropov ako jeden z mála dobre informovaných sovietskych predákov, si tieto nedostatky veľmi dobre uvedomoval. Na Andropovovi je zaujímavé najmä to,

v Budapešti jedného z vodcov revolúcie Imreho Nagya – neskôr popraveného. Keď sa v roku 1967 stal predsedom KGB dostal za úlohu vyčistiť tajnú službu od berijovcov, pričom šikovne dokázal týchto ľudí presunúť na „teplé miestečka“ mimo KGB. To, čo Andropovova najviac charakterizovalo, bola jeho schopnosť uchovávať starý obsah v novom šate (s. 469). V 70. rokoch sa vyznačoval najmä krutým potláčaním obhájcov ľudských práv; mnohých z režimových kritikov posielal na psychiatrické liečebne. Napriek jeho nelichotivej minulosti si Andropov uchováva v časti historiografie pozitívne hodnotenie ako politik-reformátor, ktorý pripravil cestu pre neskoršie reformy uskutočnené za Gorbačova v období perestrojky. Nemal „povesť čekisty Beriju“ a veľká väčšina sovietskych občanov očakávala jeho nástupom k moci pozitívne zmeny. A skutočne: Andropov začal svoju kariéru na najvyššom straníckom poste odhaľovaním obrovských korupčných škandálov, o ktorých musel byť ako šéf KGB dobre informovaný. Veľké nádeje vkladal do stimulácie vedecko-technického pokroku; v čele komisie politbyra pre tieto otázky sa neskôr stal jeho

Monumentálny pamätník sv. Vladimírovi nedávno odhalili v Moskve

1989 americký prezident George Bush v rozhovore s generálnym tajomníkom NATO Manfredom Wörnerom povedal, že bude Gorbačov presviedčať, aby sa vzdal Varšavskej zmluvy (s. 483), málokto mohol tušiť, že sa tak vskutku stane. Akokoľvek Gorbačov nesie obrovskú zásluhu na tom, že bez väčšieho krviprelievania „komunistický experiment“, ktorý stál životy miliónov ľudí, skončil na smetisku dejín, kam oprávnené patrí. Najväčšou obeťou tohto neslávneho experimentu bol práve ruský ľud, čo autori na mnohých stranách knihy presvedčivo dokazujú.

Na záver je nutné položiť si otázku, prečo sa autori tohto monumentálneho diela rozhodli pre dejiny Ruska, a nie Sovietskeho zväzu. Predovšetkým si treba uvedomiť, že Sovietsky zväz nebol ruským štátom. V skutočnosti ruský národ po prvej svetovej vojne svoju vlastnú štátnosť stratil, keď sa ho v rokoch 1917-1922 zmocnili bolševici, ktorých cieľom bola svetovláda, zatiaľ čo sa národy Ruska pre nich premenili v púhy prostriedok na naplnenie ich nebezpečných aspirácií (s. 749). Do akej miery sa dominantný ruský národ so Sovietskym zväzom identifikoval, je zložitá otázka. O jej zložitosti sa máme možnosť presvedčiť na prípade súčasnej Ruskej federácie, ktorá v interpretácii a v nadväznosti na dejiny minulého storočia akoby trpela schizofréniou. Na jednej strane sa s nimi stotožňuje (ponechanie sovietskej hymny), na strane druhej ich z ideologických dôvodov musí odmietať. Bezpochyby bola ruská spoločnosť najmä v povojnových rokoch značne sovietsovaná; autori tomuto fenoménu venujú dostatočnú pozornosť (s. 196-198). Napriek tomu sa rozhodli nepokračovať v tradícii sovietskej propagandy a nepremenovať ruskú spoločnosť na sovietsku, hoci sa v zmysle sebaidentifikácie skutočne stala do značnej miery spoločnosťou sovietskou, keďže sa s ruskou spoločnosťou zo začiatku 20. storočia rozišla (s. 198).

Dejiny Ruska v dvoch dieloch poskytujú nový, nevšedný, ideologicky nezaťažený pohľad na osudy ruského národa v najpohnutejšom období vlastných dejín. Ponúkajú skutočne široký záber tém od politického, hospodárskeho a sociálneho vývoja, až po spracovanie menej známych tém ruskej politickej emigrácie počas celého 20. storočia, dejín ruskej pravoslávnej cirkvi a jej zložitému vzťahu k štátnej moci, otázkam životného prostredia (Černobyl'), venujú sa menej známym protikomunistickým povstaniam a vzburám v období stalinizmu, ale aj v 70. rokoch, demografickej problematike, problematike patologických javov spoločnosti.

Obidva diely disponujú bohatou obrazovou prílohou a menným registrom. Celkovo sú bohatou klenotnicou dejín a nevyhnutnou lektúrou pre tých, ktorí neúnavne hľadajú historickú pravdu.

BEÁTA KATREBOVÁ-BLEHOVÁ

RIEKA

*Široká rieka tečie povedľa záhrad, ktoré nevidím
a vietor klasy ohýba, akoby znovu chceli k zemi
a padá do nej jas, lupene júnového rána,
kde v tichej krajine s bielobou zástav
mesiac vial nad hladinou.
Široká rieka tečie, kde ju nikdy nezazriem
a kone skláňajú sa pred stromami ako pred jazdcom
a všetko pokľakne, keď prichádza k jej brehom,*

KATARÍNA DŽUNKOVÁ

L'ALIE O JESENI

*akoby bola rieka loďou chrámovou.
A akoby ten okamih celkom ponášal sa na deň,
keď Noe zavrel bránu archy a ako pieseň voda stúpala,
tak sa i nebo zatvorí a nebude hviezd,
nebude úst, čo by oslávili dažde i slnko,
nebude dlaní,
čo by ako vlasy meč z čela sveta odhrnuli...
A napriek všetkým búrkam Božie odpustenie plynie
ako široká rieka popri hájoch s brezami
a vietor ako Dávid hrá na strunách liesok
a moria ako deti stíchli Bohu pri nohách,
keď zhasol deň a anjel rozprával
o lícach opustených slzami.*

L'ALIE O JESENI

*Akoby aj kameň zvolával Máriu,
rozvoňali sa ľalie z erbov.
A hrany neboleli, len vietor
udierajúci do zástav sa pýtal,
či aj stará koruhva má sny
a komu zneli piesne z prastarých procesii,
kam vsiakla posvätená voda
a ako bolí Máriu,
ak sa aj za pomazaným čelom
rodia hriešne myšlienky.
Srieň padol na staré kolená stromov
a v diaľke povýšili cintorínsky kríž.
A nebolo pliec, nebolo dlaní,
nebolo smrti, ktorú nerozpoznať ani,
len svetlo večné z oltára schádzalo
javorom do korún.
A nebolo ticha, spovedí nebolo,
nebolo poníženia a zrkadlá zvädli ako kvety.
Len jeseň skvela sa hrdá ako muž,
čo dovolil ľaliám zhytnúť
na svojej hrudi.*

NA POLIACH ZA VČELÍNOM

*Tak d'aleko, tak d'aleko, až za krmidlom lani,
kde schúlila sa tma, čelom ti bežal les*

*zelenou korunou, že nestihla som ani
užasnúť nad tichom, čo v tichu nenájdeš.*

*A keď si do náručia mladé slnko brával,
perly slz padali a zneli po liešti.
Sú krdle radosti, až počuješ ich nával –
a napokon sa staneš synom bolesti.
Nezmizla dávna chvíľa v aprílových poliach,
dodnes ju v kraji vidím, až kým príde on –*

*pán Mesiac nad lesmi. Ako ich stromy bolia...
A v noci hviezdy k nebu dvíha Simeon.*

PÔVOD

*Až tak som plakala, že sa rozmazali slová
a nebolo viac dôkazu, že milujem.
Ako vosková pečať sa slnko rozpustilo v noci
a ani stopa nezostala po odhodlaní.
A predsa si spomenul prach, že býval katedrálou,
a predsa si spomenul hriech na čas,
keď býval rozhrešením
a kedysi i slovo rástlo v mocnom tele ticha
a aj nenávisť k Bohu bola v rukách matky
bezhraničnou dôverou...
Padali z neba miesto kvapiek ostré strmene
a zarastené cesty šepkali – predsa musíš ísť.
Veď na zemi je tak prázdno,
ako keď sa Adamovi začnelo
po vlastných koreňoch,
položil hlinu na kruh
a vzniklo umenie.*

***

*Blahoslavený život stvorený pre smrť smrti
a luhy nocou posiate blahoslavené,
blahoslavené pramene spiace v maternici zeme
a plátno krajiny – biele, blahoslavené...*

*Blahoslavené bud', písmo,
ktoré koreňmi do duše presahuješ
a blahoslavené bud'te brehy,
nesúce mosty na pleciach
ako povinnosť, čo uniesť nemožno,
a predsa nás presahuje,
ako láska, čo sa mostom človeka spojí s bolesťou.*

*Blahoslavený bud', dažď, podobný krížu,
čo si sa rozhodol umrieť na zemi,
kde so životom ako so sklenenou vázou v náručí
prechádzame,
a predsa obetujeme ju objatiu.*

(Pokračovanie zo 4. strany)

A čo sa týka spomenutých „nominátorov“, treba konečne zverejniť pravdu, že ÚV KSČ rátal s tým, že pod medzinárodným tlakom nebude možné trvalo blokovať vymenovanie biskupa pre Spišskú diecézu, a pre takýto prípad bolo treba vybrať vhodnú osobnosť, čiže z národne najnepovedomejších oblastí Spiša a jeho okolia, čo Praha mala už dávno a presne zmapované. A primárnou úlohou týchto biskupských nominantov bola „likvidácia vojtaššákovského ducha“ na Spišskej Kapitule a „hlinkovského ducha v Ružomberku“!

Lenže prvý nominant sa zaplietol do „obrodného procesu“ tzv. Pražskej jari, a bolo treba určiť náhradu. A ňou sa stal Mons. Andrej Imrich, ktorý sa tejto úlohy zhostil veľmi aktívne. Nuž je len prirodzené, že i Dr. Ján Duda svojím zmýšľaním (náhodne a či i cieľene?), no v každom prípade aj organicky zapadol do prostredia, ktorého úlohou bolo hore uvedené obskúrne poslanie odnárodňovania Slovenska!

Lenže bolo by iste nesprávne zapierať, že sa u nás nevyskytli prejavy spomínaného agresívneho nacionalizmu alebo antisemitizmu, no zlomyseľnosťou je pripisovať politike HSĽS to, čo preukazuje vznikalo len ako zriedkavý či okrajový ideový odpad, resp. zvonka sem prepašované prúdmi doby umocňované a pre Slovensko celkom netypický jav. Veď podľa vpredu citovaných veršov mohli by sme i básnika Hviezdoslava označiť za geneticky agresívneho nacionalistu!

Bolo by však v tejto štúdii neúnosné podrobnejšie rozvádzať skutočný stav vnímania židovskej otázky na Slovensku, najmä ako sa ona v istom zmysle oficiálnejšie dostávala na povrch v dennej tlači, ako bol napríklad Slovenský hlas zo 14. januára 1938, kde sa na s. 3 pod značkou A. M. (asi Andrej Mráz) píše na tému Židia a slovenská kultúra, či Národné noviny z mája roku 1938 s článkom Kto ešte u nás drží palce Židom (kde za takéhoto „previnilca“ označili mi-

nistra zdravotníctva vo vtedajšej pražskej vláde Jozefa Tisu!). Ani v jednom prípade totiž nešlo o antisemitizmus v pravom zmysle, a to ani v citovanom článku z Národných novín, ktorý by na to svojim názvom mohol azda najskôr poukazovať. Išlo totiž len o výhrady ekonomického charakteru.

Vyplýva to aj z citovaného článku zo Slovenského hlasu, podľa ktorého Svetozár Hurban Vajanský „odmietavo súdil o židovstve pre jeho vypočítavú ochotu byť iba na strane mocných. Ale neváhal zastat' sa Židov, keď v Uhorsku začali mocniet' protižidovské tendencie“.

Len takéto, ekonomické výhrady voči Židom mala i slovenská vláda na čele s Jozefom Tisom, menovaná v ro-

spôsobilo na zbedačenom Slovensku veľa roztrpčenosti, čo potom využívala radikalizujúca sa časť slovenského politického spektra, ktorá sa potenciálne skladala i z oportunistických prívržencov Ľudovej strany, ale nechýbali tu ani mnohí jednotlivci z celkom iného tábora, čo tým vycitili príležitosť svojej zistnej sebarealizácie, najmä vstupom do Hlinkovej gardy. A boli to práve oni, čo prejavovali nespokojnosť s tým, ako sa slovenská vláda rozhodla riešiť tieto otázky vo svojom Nariadení č. 63 z roku 1939.

Podľa tohto nariadenia sa židovským vlastníkom podnikov prisúdil podiel vo výške 49 %, a vtedajší privatizéri, teda tej druhej, už v podstate poštátnenej majoritnej časti

na Slovensku plánovala definitívne vyriešiť tzv. židovská otázka. Preto Dr. Jozef Tiso ako predseda vlády na adresu spomenutých malkontentov, ktorých postoj voči Židom v niektorých prípadoch prerastal až do afektu nenávisť, vyhlásil: „Nech si nik nenárokujú židovskú otázku vybavovať sám, hocijaké samozvané zásahy do židovských vecí sú neprípustné a vláda čo najprísnejšie zakročí.“

Toto vládne opatrenie sa v podstate uskutočnilo v duchu kresťanskej sociálnej politiky, s prihliadnutím na spravodlivé riešenie aj robotníckej otázky podľa pápežských encyklik, uplatňujúc ich akoby so spiatočnou platnosťou v duchu zásady: „Kto má kapitál, nech ho obracia, nech ho dáva i robotníkom a nech sa uspokojuje

aby robotník, tak isto ako výrobca, mohli používať ovocie svojej práce“ (KKC 243I). Kresťanskoideové východiská slovenskej politiky Jozef Tiso publikoval na stránkach „Slováka“, v publikácii Ideológia Slovenskej Ľudovej strany a v časopise Kultúra.

Ideovo-politická situácia v Slovenskej republike sa však po zákernom salzburskom diktáte v júli roku 1940 podstatne a tragicky zmenila: Radikálnym zásahom osobne prítomného Adolfa Hitlera sa jeho priamym diktátom k slovu dostala politická opozícia, čo spôsobilo, že ak Dr. J. Tiso autoritou svojho úradu, ale najmä vlastnej osobnosti, mohol dovtedy svojím spôsobom efektívne spolupôsobiť i s orgánmi výkonnej moci, a to aj ako prezident (ktorý takéto právo nemal), po tomto zásahu bolo už všetko celkom inak! Z predstaviteľov novej vlády, ktorých v Salzburgu inštaloval sám Hitler, tam prítomný prezident Tiso zažil veľkú politickú traumu. V prvom momente nadobudol presvedčenie vzdať sa úradu prezidenta a s týmto rozhodnutím aj odišiel do Bánoviec, svojho neprerušného duchovného pôsobiska.

No práve vtedy dostal informáciu dvoch predstaviteľov židovskej obce, ktorú mu tlmočil práve arcibiskup Dr. Karol Kmeťko, jeho nitriansky biskup, aby neopúšťal svoj úrad prezidenta, lebo v takom prípade by z vedenia štátu úplne vypadol článok, ktorého stratou by Židia na Slovensku prišli aj o tú poslednú nádej dajakej ochrany. A tu hrozilo priame nebezpečenstvo, že by do funkcie prezidenta Adolf Hitler dosadil Dr. Vojtecha Tuku, ktorého by prezident Tiso bol najradšej z exekutívy štátu úplne vylúčil pre jeho veľikácke ambície i z neho vyplývajúci národno-politický oportunizmus, známy ešte z čias Uhorska, a preto ho odkazoval len na profesorskú katedru!

No potvrdilo sa, že Tisovo rozhodnutie neopúšťať úrad prezidenta, bolo kresťanský v danej chvíli to relatívne optimálne riešenie ľahkej situácie. Po Salzburgu totiž Hitlerom dosadená exekutíva jasala nad svojím víťazstvom a z vďačnosti voči Hitlerovi za toto víťazstvo ako prvé, čo začala robiť, bolo nielen anulovanie dovtedajšieho kresťansko-ekonomického riešenia židovskej otázky slovenskej vlády, ale v duchu obľudných norimberských zákonov začali organizovať z kresťanského, i všeobecne ľudského hľadiska nielen divoké anulovanie už i toho minorizovaného židovského kapitálu, ale navyše ešte i krutý prejav nezákonného odnímania domova židovského obyvateľstva jeho odsunom zo Slovenska. A obidvoje bolo v rozpore aj s Ústavou prvej SR, čiže najvyšším zákonom obnoveného slovenského štátu po vyše tisícročnom odstupe po zániku Veľkej Moravy. A to zásadne a všeobecne platilo, čo však v našich končinách mocensky narušil historický precedens, ktorého sa na protestantoch dopustil cisár Karol VI., otec Márie Terézie. No riešiť túto úlohu, a to aspoň s minimálnym úspechom v prospech židovského obyvateľstva, pre poslancov Slovenského snemu sa rovnalo krajne náročnému úsiliu plavcov prejsť Messinskou úžinou neďaleko Sicílie, kde na jednej strane hrozila bájna obluda Skylla, a na druhej Charybda!

Hitlerovým mocenským zásahom boli slovenskí kresťanskí politici postavení pred podobnú dilemu: – alebo bezmocne ponechať začatý odsun židovského obyvateľstva v rukách s plnou mocou Hitlerom dosadených vládných radikálov; – alebo usilovať

Keď hynie spravodlivý

ku 1939, keď sa svojím vládnym nariadením rozhodla riešiť otázku „proporcionality“ vlastníctva národného kapitálu. V tom čase totiž sotva štvorpercentné zastúpenie židovského obyvateľstva stihlo získať do svojich rúk polovicu kapitálu na Slovensku, potenciálne tým ohrozujúc ekonomiku štátu. No táto prevaha kapitálu vznikla nielen na základe podnikateľských schopností tohto etnika, ale nemenej rozhodujúcim faktorom bola i jeho mimoriadna hospodárska preferencia, keď sa maďarské vládnuce kruhy rozhodli z tohto etnika urobiť nástroj maďarizácie Slovenska. Lebo ak sa na Slovensku niekto usiloval získať čo len koncesiu na predaj tabakových výrobkov a o ňu prejavil záujem i príslušník židovského etnika, zásadne ju dostal on!

Toto maďarské preferovanie Židov

boli ju povinní splácať zo svojho zisku, teda v prospech celej spoločnosti, čiže vrátane i židovského etnika. A bola to privatizácia plánovaná relatívne spravodlivo a ekonomicky múdro, nie ako neslýchane hlúpe okradanie všetudového vlastníctva, ktoré postihlo našu spoločnosť začiatkom 90-tych rokov 20. st. V tomto akte išlo aj o určitú kompenzáciu toho, že sa veľkej časti obyvateľstva na Slovensku zámerne znemožňoval vstup do podnikateľských sfér, takže nemala možnosť vytvárať kapitál. Bieda napokon tretinu slovenského obyvateľstva donútila emigrovať, najmä do zámoria, kde sa v oveľa priaznivejších podmienkach veľká časť z nej aj podnikateľsky dokázala úspešne uplatniť,

Týmto rozhodnutím vlády sa

so slušným občianskym ziskom“ (Slovák 1938 s. 283).

V tomto ohľade Dr. Jozef Tiso neskôr napísal: „Neopustil som kresťanské stanovisko a zásady, keď som vyhlásil, že z investovaného kapitálu môže vlastník získať len 10%, ostatné musí použiť v prospech podniku a na sociálne zariadenia pre zamestnancov. Je to spravodlivé? – Je! Pretože kapitál uložený do banky vynesie omnoho menej a nesprávne by bolo, keby z podniku mal zisk len majiteľ, a tí, čo mu k tomu pomáhajú, nemali by nijakú účasť na zisku“ (Slovák 1940, s. 189). A nech by v súčasnom liberálnokapitalistickom trende boli neviemaké výhrady proti týmto Tisovým názorom, treba povedať, že úplne sa zhodujú aj so súčasným stanoviskom Katechizmu Katolíckej cirkvi, podľa ktorého „štát má zaručiť takú istotu,

sa určitým zákonným opatrením túto ich akciu do maximálnej možnej miery aspoň obmedziť.

Keby sa bolo Slovensko riadilo iba prvou danosťou, bolo by sa vyšlo terajšej kritike z prijatia takého nešťastného zákona, ktorá demagogicky naberá na intenzite práve v našich časoch, ale zjavná sebeckosť takéhoto postupu bola by zároveň v zásadnom rozpore s viacerými etickými zásadami kresťanskej morálky, najmä s požiadavkou nezanedbávania dobrého. A sem patrí i tak nezodpovedne ohovorená etická teória tzv. menšieho zla, ktorá - ako to najlepšie vynikne práve v tejto súvislosti, rozhodne nebola prejavom akoby eticky únikového rozhodovania sa, či oportunistického zbavovania sa zodpovednosti, ale v týchto ťažkých okolnostiach bol to nielen morálne záväzný, ale priam logický príkaz konania! No teoreticky vzaté nešlo o voľbu menšieho zla, ale o príklon k voľbe lepšej stránky, čiže k takzvanému meliorizmu!

A práve tento fakt rozhodol, že sa zákon prijal, a to i napriek tomu, že ide o klasicky obdobnú súvislosť, ktorá sa spomína i v citovanej biblickej knihe Kazateľ, kde sa konštatuje i to, ako sa niekedy ani nevyplácalo byť príliš horlivý v takomto úsilí konania dobra (Kaz 7,16)!

Jeho neprijatím by totiž nebolo možné čakať na dajakú prijateľnejšiu alternatívu okrem vyložene mocenskej, lenže v danej situácii aj vyložene absurdnej. V tomto ohľade jeho kodifikácia bola fakticky irelevantná, ibaže sa na jeho základe vytvorila možnosť kodifikovať známy paragraf, umožňujúci prezidentovi (obmedzene i ministrom) udeľovať výnimky. - A to je veľmi pozitívny čin jeho právnej a morálnej relevancie a všetci, čo sa o tento paragraf zaslúžili, boli v daných okolnostiach pred Bohom zodpovední takto konať! Lebo jedným z hlavných kritérií posudzovania zodpovednosti človeka za nejaký spáchaný čin, resp. za čin nevykonaný, ktorý však mravne vykonať bolo treba, je princíp slobody, teda požiadavka možnosti alebo nemožnosti niečo urobiť.

V Katechizme Katolíckej cirkvi sa v tejto súvislosti jasne hovorí, že len sloboda robí človeku zodpovedným za vlastné činy a len v takej miere, v akej ich koná dobrovoľne (KKC 1734). Z toho vyplýva aj tzv. prítlačnosť nejakého činu a zodpovednosť zaň, ktorá sa dá presne určiť podľa priam exaktne vymenovaných podmienok, čo takúto zodpovednosť môžu zvýšiť alebo znížiť, ba aj úplne vylúčiť. Podmienkou je tu kritérium násilia (KKC 1735), teda i podmienka a miera schopnosti alebo neschopnosti takémuto násiliu účinne čeliť.

Z aplikácie týchto zásad vychodí, že prezident Tiso vôbec nedisponoval možnosťou (slobodou) postaviť sa na odpor požiadavke Nemecka v otázke vývozu Židov, lebo schopnosť Nemecka násilím túto požiadavku presadiť, absolútne prevyšovala sily možného odporu, a to so stratou akýchkoľvek možností úľav, čo sa ukázalo po obsadení Slovenska, po potlačení povstania. Tragédiou je tu však demagogická uvzatosť vnútri

vinu predstaviteľom nenávidenej slovenskej štátnosti už len preto, že si tu niekto vôbec dovolil prihlásiť sa o jej slovo. Preto najnebezpečnejšia a eticky najobľudnejšia nenávisť je nenávisť mocenská, na tisíce míľ vzdialená od pravdy a spravodlivosti. Preto ňou zaslepení a posadnutí ľudia boli schopní už i takých logicky chorých dedukcií, že sa radšej nemali udeľovať nijaké výnimky, než postihnutých obídených ešte aj urážať ponižujúcou selekciou! A to sú tvrdenia podobné tomu, ako keby niekto chcel vyčítať kapitánovi potápajúcej sa lode, že radšej mal dať utonúť všetkých cestujúcich, než riadiť sa takým ponižujúcim kritériom, ak je kapacita záchranných člnov, a to najmä v okolnostiach všemocnej hydry „filozoficko-etického relativizmu“, ktorý akoby dnes prívalovo vyrážal zo všetkých otvorov inferna.

Antietický dôvetok:

Problém etického relativizmu je odvekým morálnym problémom ľudstva. Uskutočňuje sa buď vedomou selekciou jednostranných kritérií, alebo nevedomým, no zároveň často i veľmi ochotným vydávaním čiastkových faktov za kompletný obraz dajakej skutočnosti. Ide teda o notoricky známu prax polopravd a zrejmy hybrid stotožňovania jednotlivosti so všeobecnosťou, čo však nie je len problém etický, ale i racionálny a logický.

Z hľadiska morálnej teológie pod pojmom etického relativizmu sa myslí najmä to, že sa niekto zo všeobecne prospešných kritérií desiatich Božích prikázání rozhodne rešpektovať iba sedem, teda bez prvých troch, ktoré platia vo vzťahu k Bohu, alebo dokonca aj z tých siedmich sa rozličnou špekuláciou snaží vybrať len tie, ktoré mu osobne vyhovujú. Aj naši ľudoví misionári v tejto súvislosti často používali príklady takéhoto morálneho špekulantstva, akým bola i

sposved' istého delikventa, ktorý sa vyznával, že ukradol retiazku, no ako vysvitlo, zamlčal, že na nej bola uviazaná krava! Lenže takmer podobný prípad by sme mohli uviesť i z oveľa vyšších kruhov: Veď donedávna jeden z nich dokonca otriasala a ešte stále víri našu politickú scénu, keď v známej ekonomicko-politickej kauze „Technopol“ trestnoprávne sa stihala iba časť politická, ale úplne sa obišla ekonomická, pričom tú politickú, zdá sa, bolo by možné prirvať iba k onej povestnej retiazke, zatiaľ čo tú ekonomickú, ktorá je u nás oveľa aktuálnejším problémom, k onej špekulantsky zmlčovanej krave!

Mutatis mutandis takáto neblaha etická relativita v divokej miere poznamenáva nielen obviňovania z tzv. etického zlyhania prezidenta Jozefa Tisu, ale hodnotenie slovenského štátu vôbec. Vlastne všetko obviňovanie prezidenta Tisu má za cieľ zdiskreditovať myšlienku slovenskej štátnosti.

Možno teda urobiť záver, že problematika tzv. zodpovednosti Dr. Jozefa Tisu nespadá len do politickej, právnej či etickej oblasti, lebo práve i známe chorobné výroky dokonca aj proti nášmu národnému znaku nás oprávňujú konštatovať, že túto otázku treba skúmať i z opačnej strany, kde okrem etických otázok ide aj o psychologické faktory. Zaujímam zdiskreditovať slovenskú štátnosť, je určujúcou príčinou averzie aj k prezidentovi Tisovi, ktorou oplývajú všetci prívrženci československej štátnosti.

Ich zloženie bolo v minulosti ešte dosť jednoznačné a prevládali v ňom prevažne konfesijné zretele (napríklad protestantský orientovaný tábor z obavy pred možnou katolíckou majorizáciou (ako to za seba v jednej televíznej relácii hneď po páde komunistického režimu vyslovil niekdajší generálny biskup Ev. a. v. cirkvi Dr. Pavol Uhorskai), ale v súčasnosti

k tomuto táboru odporcov slovenskej štátnosti sa pridali už i prívrženci terajšieho „politického katolicizmu“, za čo Dr. Martin Kvetko v bulletinu Naše snahy z roku 1989 vyslovil osobitné uznanie a poďakovanie, že sa tento raz aj „slovenský politický katolicizmus zapojil do služieb „československej štátnosti“. A práve dnes v takto pomýlených členoch katolíckeho duchovenstva má nielen Dr. Jozef Tiso, ale i Andrej Hlinka svojich poľutovaniahodných odporcov.

Pozoruhodnú skupinu odporcov slovenskej štátnosti tvoria ľudia, ktorým už nejde len o škandalizáciu slovenského prezidenta, ale idú ešte ďalej a miera oveľa vyššie. Za jeden z takýchto vyšších cieľov možno pokladať aj zabúdaný výrok bývalej čs. veľvyslankyne v USA Rity Klímovej, ktorá neváhala všetkých Slovákov označiť „za geneticky zaťažených nacionalistov“, kým dramatik Hochhut, autor známej hanopise nej hry Námetník usiloval sa obviniť už i samu Katolícku cirkev za to, že sa vraj mlčky dívala na genocídu židovského národa. Čo bola a je nehorázna lož.

Máme však aj príklady z nášho bližšieho prostredia. - Tí starší sa pamätajú na diskusiu, ktorá prebehla na stránkach časopisu Kultúrny život z roku 1968. Vtedy známy slovenský konvertita zo židovstva Dr. Ladislav Hoffmann uverejnil v 23. čísle tohto časopisu na obranu Katolíckej cirkvi a prezidenta Tisu článok pod názvom Katolícka cirkev a tragédia slovenských židov, na čo v 33. čísle Kultúrneho života zareagoval historik slovensko-židovského pôvodu profesor Dr. Joshayahu Jelinek v článku Dlh slovenskej historiografie. Tu Hoffmannov článok pokladá len za citovo podložené písanie, ktoré je nezlučiteľné s vedeckou metódou historického bádania, ktoré má byť

postavené na exaktných princípoch, ako je to v matematike! Lebo „história a emotivnosť sú odlišné kategórie“. A takéto články vraj ani nepatria do kultúrneho časopisu, ale do vedeckých publikácií. No v článku profesora Jelineka ťažko by sme hľadali niečo exaktné a konkrétne, a možno z neho vyvodíť iba frustráciu nepriamo vyslovenej neľúbosti, že intelektuál izraelského pôvodu sa pozitívne vyslovil o zástoji Katolíckej cirkvi pri záchrane Židov na Slovensku, keď prikaz politikého sionizmu pripúšťa iba opak! Lenže požadovanú exaktnosť sa ani profesorovi Jelinkovi nepodarilo prakticky uplatniť! No predsa je ona v ničom pre nás veľmi inštruktívna. Veď aj otázku tzv. sankčnej zodpovednosti Dr. Jozefa Tisu možno jasne a exaktne vymedziť práve tými vpredu citovanými argumentmi z Katechizmu Katolíckej cirkvi, ktorý sa dlhoročne a pre celú svetovú Cirkev zostavoval s porovnávaním i so svetovo uznávanými právnickými kapacitami a kritériami.

Lenže dnes žijeme znásobene apokalyptické časy, keď silám zvráteného inferna akoby už nestačilo uspokojovať sa len s esejistickým konštatovaním, ako kedysi „lož a krivda si za stól sadala, kým pravda u dvier žobrala“ a keď dnes tu pri dverách žobroniacu chuderku inferna má v pláne už aj celkom odstrániť zo sveta a udušiť pachom svojich čoraz početnejšie rozširovaných pekelných otvorov, ktoré Biblia nazýva „porta inferi“ čiže „brány pekelné“ a ktoré by bolo možné dnes nahradiť aktuálnejším názvom ako mainstreamové – teda „hlavný (či víťazný) prúd“ inferna!

Lenže nesmieme zabúdať, že toto víťazstvo je iba relatívne, a teda dočasné, lebo „knieža tohto sveta je už dávno odsúdené“ (Jn 16, 11)!

JURAJ CHOVAN REHÁK

KULTÚRA

Dvojtyždenník závislý od etiky

Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava

Telefón: 0911 286 452

Vydáva Factum bonum, spol. s r. o.

Wolkrova 39, 851 01 Bratislava.

IČO: 35 734 710

Predseda redakčnej rady: Július Binder – Šéfredaktor: Teodor Križka – Cena jedného čísla je 1.50 € – Časopis vychádza každé dva týždne, s výnimkou mesiacov júl a august. Ročne vychádza 21 čísel – Stánkový predaj: Mediaprint Kapa, Pressegrasso, a. s. Objednávky prijíma Slovenská pošta na elektronickú adresu: ganisinova.renata@slposta.sk – Objednávky do zahraničia vybavuje: Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Uzbecká 4, P. O. Box 164,

820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranična.tlac@slposta.sk – Telefonické predplatné: 02/54418102 alebo 02/54418091 – Registračné číslo: EV757/08 – Prijímame iba príspevky napísané elektronicky vo formáte word a graficky neupravené. Nevyžiadané rukopisy nevraciam. Stanovisko redakcie sa nemusí zhodovať s názorom autora – E-mail redakcie: kultura@orangemail.sk – Internetová stránka a archív časopisu: www.kultura-fb.sk – ISSN 1335-3470 (tlačené vydanie) ISSN 1336-2992 (online)

1. *Kedy prišli naši predkovia do Európy?*

Odpoveď: Na začiatku Mladšej kamennej doby. Dokazuje to aj najmodernejšia vedecká metóda DNA. Okrem toho sú to aj grécki a latinskí spisovatelia, ktorí už pred Kristom uvádzajú medzi kmeňmi v Európe aj Slovanov pod menom – Vindi, Vinidi, Váni, Venéti. A po nich to urobili listami Ján VIII. a Ján X. a Veľkomoravské legendy.

2. *Mali naši predkovia aj písmo ako starodávne národy?*

Odpoveď: Mali, a to obrázkové (črty) a klinové (rezy do dreva, do kovu a hlíny). Dôkazy nám zanechal moravský Konštantínov učeník Chrabrý.

3. *Používali aj iné písmo?*

Odpoveď: Hej! Keď prišli do kontaktu s Grékmi, všetko si zapisovali gréckymi písmenami (obchod, dane, náboženstvo). V oblasti Rímskej ríše to robili latinskými písmenami. Napísal to pre potomkov mních Chrabrý. A to bolo pred Kristom aj po Kristovi!

4. *Čo vieme o našich predkoch v Medenej a Bronzovej dobe?*

Odpoveď: To, čo nám mních Chrabrý zanechal. Pre čulý obchod s kovovým tovarom všetko zaznačovali na bukovej doštičky zárezní (prastaré rováše). Išlo nielen o text, ale aj o počítanie (kusy, cena).

5. *Čo vieme o Železnej dobe?*

Odpoveď: To isté, čo o obchode v Medenej a Bronzovej dobe. Železo a oceľ znamenali pre veľký obrat v civilizácii.

6. *Čo píšú o našich predkoch antickí spisovatelia?*

Odpoveď: Popisujú ich ako vyzerať. Tvrdia, že sú z nich udatní bojovníci. Nemajú vládcov, ale si demokraticky na schôdzkach riešia problémy. Navyše vymedzujú im priestor v Európe: Od Baltického mora po Stredozemné more. Od západu určujú čiaru: Od ústia Labe smerom na Regensburg, Linz a Terst.

7. *Kedy Rimania s vojskom obsadili naše Zadunajsko?*

Odpoveď: Bolo to okolo 15 rokov pred Kristom. Šľachta (družiny) ušli pred nimi za Dunaj na staré Slovensko. Sedliakov si Rimania po 15 rokoch zdanili po svojom. Začali odvody do armády.

8. *Akú odozvu to malo na starom Slovensku?*

Odpoveď: Časté vojny v Zadunajsku, keď Rimania boli vojnami zamestnaní inde.

9. *Kedy Rimania nám dali prvého kráľa do Nitry?*

Odpoveď: Stalo sa to roku 19, keď menovali Vannia za kráľa. Ten panoval do roku 51, keď ho vojensky vytlačili synovci: Sido a Italicus.

10. *Aká udalosť poznačila Vaniovo kráľovstvo?*

Odpoveď: Veľmi významná. Do Nitry prišli v dohode s kráľom prví dvaja misionári – Syrus a Juventius. Vyslal ich apoštol Peter z Ríma. Ich mená objavil v starých spisoch Prof. Štefan Šmálik a Juraj Papánek (Historia Gentis Slavae).

11. *Darilo sa aj ďalším misionárom?*

Odpoveď: Hej! Boli úspešní, lebo ovládali našu reč. Iste pochádzali zo slovanského Ilyrika (z juhozápadného Balkánu). Používali na bohoslužby drevené chrámy. Zachovávali staré pohanské sviatky s kresťanským obsahom: Kračún (Vianoce), Hromnice (Očisťovanie Panny Márie), Rusadlá (Turíce, Zoslanie Svätého Ducha) a iné. Zaviedli bohoslužbu, oltár, kadidlo, krst a meno Ježúš (Ježiš). Prvá terminológia pochádzala

ANTON SEMEŠ

Slovenský národný „katechizmus“

zo severnej Itálie. Obrad mali grécky, lebo taký Cirkev používala v Ríme.

12. *Zachoval sa nám záznam o starom Slovensku?*

Odpoveď: Hej! Zachytil nám to rímsky spisovateľ Tacitus k roku 70. Je to presné vymedzenie našej domoviny: „Ab Maro usque ad Patissum“ („Od Moravy až po Tisu“). Za Tisou bola krajina Dácia, protirímsky zameraná.

13. *Ako pokračovala romanizácia našich predkov?*

Odpoveď: Veľmi rýchlo, lebo išlo na tie časy o modernú rímsku civilizáciu. Fungoval obchod a Nitra z času na čas poskytovala Rímu za žold ľahkú jazdu. Prvý kontingent – 1000 jazdcov dostal rímske pomenovanie Prima Ala Quadorum (Eskadróna). Po nej nasledovali po mierových rokovaniach ďalšie – už tisíce, a to nielen z Nitry, ale aj od predkov Srbov a Chorvátov. Rimania ich sústredili do centrálného tábora nad Alexandriou v Egypte. Pomenovali ho po svojom kráľovskom meste – Nitria. (Výkopávky si bol pozrieť aj Prof. Michal Lacko SJ z Ríma roku 1947.)

14. *Čím sa zapísalo 2. storočie v pamäti našich predkov?*

Odpoveď: Viacerými udalosťami. Po prvýkrát všetky kmene sa zjednotili pod spoločným menom – Sloveni. Ptolemaios to zaznačil v ich jazyku: Slovenoi.

To je doklad o zjednotení Slovanov na strednom Dunaji aj o zániku kmeňov v kráľovstve. Podľa všetkého začali fungovať me-novani župani. Grécki i latinskí spisovatelia prestali používať termín barbar (cudzinec).

Druhou udalosťou bolo pomenovanie krajov za Dunajom Germánia (Germáni). Vyplyvalo to z rímskej taktiky: zblížiť sa už s nebarbarmi vzhľadom na priateľské styky, menovanie kráľov do Nitry a veľké kontingenty jazdcov do rímskej armády, ktorí po skončení služby sa vracali domov a boli znali rímskeho spôsobu života. Tacitus zaviedol termín na tie kmene – Germáni (blízki, priateľskí, federatívni). Vôbec neišlo o Teutónov

xandrii, v Antiochii a Jeruzaleme (Liber contra Iudeos, 7. kapitola).

15. *Čím je známa 2. polovica 2. storočia?*

Odpoveď: Markomanskými vojnami proti Rimanom v Zadunajsku, ktoré zasiahli aj staré Slovensko. Naši predkovia sa úporne bránili. Lákali rímskych vojakov do dolín, ktoré zasekali stromami, a tak ničili okupačnú armádu. Napriek tomu Rimania ob-

sadili staré Slovensko až po Košice a Tisu. Mali tu vyše 60 zemno-drevených táborov a kastelov so všetkým rímskym pohodlím. V tej armáde cisár Marcus Aurélius na radu poradcov zriadil v légiách aj kresťanské pluky so svojimi kňazmi. Pri jednom obkľúčení rímskej légie v doline, naši predkovia im odrazili potok iným smerom a nastal po niekoľkých hodinách smäd u vojakov aj koní. Vtedy v poradí, až ako siedmy, začal sa modliť kresťanský pluk so svojimi kňazmi a privolal obláčik, potom oblaky a búrku s le-jakom. Stalo sa to na starom Slovensku 17. júla 172. Túto udalosť od vojakov sa dozvedeli spisovatelia a uviedli to vo svojich dielach. V kasteloch konali kresťanskí vojaci so svojimi kňazmi bohoslužby a naši predkovia sa na nich zúčastňovali. Tak došlo k premenovaniu chrámu na kostel. A dediny, kde boli rímske kastely dostali pomenovanie – Kostelany. Podobne staré domáce pomenovania mesiacov vytlačili rímske názvy. Je to prastará história. Len naši predkovia mali kráľovstvo, a to v Nitre.

16. *Aká udalosť poznačila 3. storočie?*

Odpoveď: Na synodu do Ríma k pápežovi Kornelovi spoza dunajskej hranice prišli aj dvaja biskupi: jeden z Nitry (de Subura) a druhý z Jágru (de Agria). Tak nám to zapísal cirkevný historik Paulus Orosius. Na Zobor doniesol ten biskup relikvie slávneho rímskeho mučeníka – sv. Hypolita.

17. *Čím vyniklo 4. storočie?*

Odpoveď: Zavedením Milánskeho ediktu o slobode kresťanov popri pohanoch. Zaviedol to cisár Konštantín Veľký roku 313. Kresťania v Rímskej ríši si konečne vydýchli. Tí, čo sa prv báli, že nevydržia mučenie, utekali po skupinách

na sever a prechádzali tajne dunajskú hranicu. Aj s nimi mohutnelo u nás kresťanstvo. Potom sa privliali Huni.

Prvou udalosťou bolo, že cisár Konštantín Veľký z vďaky za vojenskú víťazstvá postavil nad hrobom apoštola Petra novú baziliku. Ostatky apoštola Petra dal zavinúť do kráľovského plášťa. Ten hrob bol po roku 1950 objavený pod bazilikou a označený nápisom na kameni: „En Petros“ („Tu je Peter“). A z celého kresťanského sveta vtedy začali veľké púte do Baziliky svätého Petra a do Baziliky svätého Pavla za múrmi mesta Ríma. Všetky novinky z Ríma putovali do Cirkvi v Nitre.

Po vojnách roku 375 vyslanci z Nitry a Brigécia (Komárom) jednali s cisárom o mieri. Cisár bol neústupný, a tak jeden delegát vyzul čižmu a hodil ju proti cisárovi na pahorku s vojnovým pokrikom: „Morho! Morho!“ Zapísal nám to Marcellinus Appianus.

18. *Čo znamenalo ariánstvo v Európe (5.-8. stor.)?*

Odpoveď: Bol to bludársky smer v Cirkvi, ktorý hlásal kňaz Árius z Alexandrie. Tvrdil, že Kristus nie je božskou osobou len človek, ktorého Boh stvoril a prijal za svojho syna. Na Nicejskom koncile ho odsúdili a cisár ho poslal do vyhnanstva, do terajšieho mesta Vinkovce v severnom Chorvátsku. Tu si získal biskupov a začalo sa ariánstvo šíriť aj medzi Slovenmi v celom Podunajsku. V Podunajsku získalo na sile, lebo gótsky biskup Wulfila prešiel k ariánom. On preložil Bibliu do gótskeho jazyka, vytvoril termín na spoločnosť veriacich z gréčtiny – Hé oikia Kyriaké (Dom Pánov) ako kirikón, kirikún, a z toho dodnes je kirche. Sloveni čítali grécke písmeno „k“ ako „c“ a máme z toho Cirkev. Na chrám ariáni zaviedli termín cerkev. Namiesto stĺpiky zaviedli na hrobch kresané stĺpiky a na cerkvách betlehemskú hviezdu. Vizigóti v Podunajsku to upevňovali aj vojensky.

19. *Čím poznamenalo Slovanov 7.-8. storočie?*

Odpoveď: Príchod Avarov (po Hunoch) do Podunajska a pre veľký útlak našich predkov. Hunov bolo treba živiť, stavať pešiačku armádu, lebo oni boli jazdcami. Prišli bez žien ako praví nomádi a utlačali ženy a dcéry našich predkov. Až vzbura druhej a tretej generácie Polovarov urobila ich nadvláde koniec. Naším predkom v boji proti Avarom pomohol franský kupec Samo. Naši si ho zvolili za kráľa do Nitry. Cisár Karol Veľký a jeho syn Pipin s pomocou slovenských kniežat urobili za Avarmi historickú bodku v dejinách Podunajska (791).

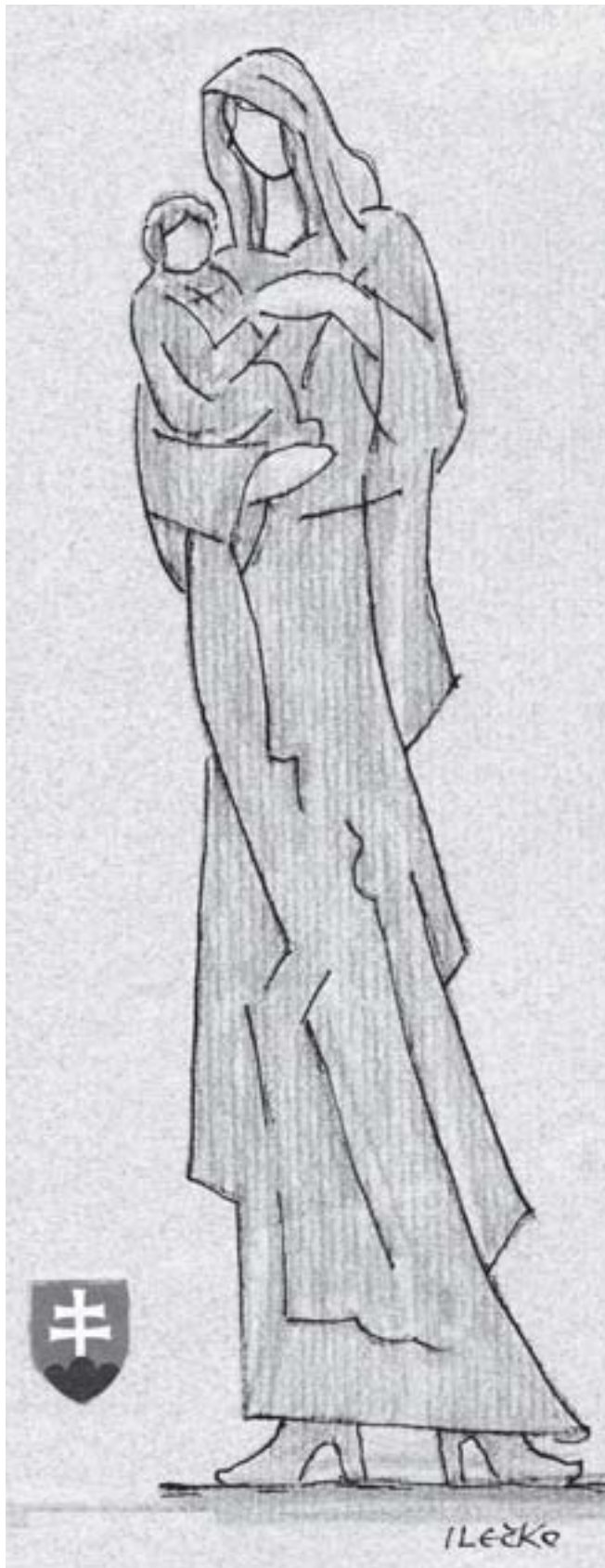
20. *Čím sa vyznačovalo 9. storočie pre našich predkov?*

Odpoveď: Príchod antiariánskych misionárov z Írska, z Nemecka, zo severnej Itálie (z Akviley) a z Dalmácie (bola pod vládou Grékov). Najsilnejšia bola „iz Nemiec“, lebo mala za sebou štátnu moc.

Naši predkovia videli a poznali osud viacero slovenských provincií, ktoré boli nakoniec „ponemčené“ (v terajšom Rakúsku a v Polabí na severe).

Naši predkovia neplatili cisárovi dane, len na snemy do Nemecka nosili cisárovi naturálne dary.

(Pokračovanie v budúcom čísle)

alebo Alemanov z nemeckých krajov. A Ptolemaios napísal o slovenských kmeňoch za Karpatami a Sudetami smerom na sever a východ knihu Veľká Germánia (okolo 54 slovan-ských kmeňov).

Kresťanstvo tu na Slovensku bolo upevnené a Tertulián – apologéta viery – o ňom píše, že je také isté ako v Ríme, v Hispánii, v Afrike, v Ale-